

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 2

เอกสารงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้เรียบเรียง และนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชานาฏศิลป์
2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้
5. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะปฏิบัติ
6. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชานาฏศิลป์

1.1 การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์

กรมวิชาการ (2545 : 25) ได้ระบุถึงรายละเอียดของการจัดการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ดังมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ มีความแตกต่างจากหลักสูตรฉบับต่าง ๆ ที่เคยมีมา กล่าวคือในอดีตการจัดทำหลักสูตรนั้น เป็นการพัฒนามาจากส่วนกลาง แล้วกำหนดให้โรงเรียน หรือสถานศึกษานำไปปฏิบัติ ผลจากการใช้หลักสูตรคือ มีข้อวิพากษ์วิจารณ์มากมายว่าไม่มีความสอดคล้อง ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ปัจจุบันมีแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาให้เป็นที่ไปตามมาตรฐาน หรือ Standard based education (SBE) ซึ่งเป็นนวัตกรรมหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสร้างทางเลือกที่หลากหลายในการจัดการศึกษาด้วยตนเอง ภายใต้มาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชา และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น แนวคิดนี้ได้มีการนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นหลักสูตรแกนกลางซึ่งมีลักษณะเป็นหลักสูตรที่กำหนดผลการเรียนรู้เป็นหลัก (Outcome-based curriculum) โดยระบุเนื้อหาในลักษณะสาระหลัก และขอบข่ายกว้าง ๆ เพื่อให้โรงเรียน สถานศึกษาจัดทำสาระหลักสูตรหรือรายละเอียด

ของหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพของท้องถิ่นยิ่งขึ้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดแนวทางดังนี้

2. โครงสร้างหลักสูตร

การจัดระดับช่วงชั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ช่วงชั้นที่ 1   ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2   ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ช่วงชั้นที่ 3   ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 4   ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

3. สาระการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ภาษาต่างประเทศ

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มวิชา ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมของแต่ละกลุ่มเพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ กำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่ม สาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ การเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐาน การเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตาม ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการ กำหนดคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้

มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์ ประกอบด้วยมาตรฐานดังนี้

มาตรฐาน ศ 1.1: สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 2 : ดนตรี ประกอบด้วยมาตรฐานดังนี้

มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์ ประกอบด้วยมาตรฐานดังนี้

มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การจัดการ

เรียนรู้แบบบูรณาการ โครงการงาน การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเองสามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยากซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

7. การวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 **มาตรฐานที่ ศ 3.1** เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้มาตรฐานที่ ศ 3.1

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
1. สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวและการแสดง โดยเน้นการถ่ายทอดลีลาหรืออารมณ์	1. การประดิษฐ์ท่าทางประกอบเพลงเน้นลีลาหรืออารมณ์
2. การออกแบบเครื่องแต่งกายหรืออุปกรณ์ ประกอบการแสดงอย่างง่าย ๆ	2. การออกแบบสร้างสรรค์ (เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ จากประกอบการแสดง)
3. แสดงนาฏศิลป์และละครง่าย ๆ	3. การแสดงนาฏศิลป์และการแสดงละคร ง่าย ๆ (ร่ายมาตรฐาน ระบำ ฟ้อน ละคร สร้างสรรค์)
4. บรรยายความรู้สึกของตนเองที่มีต่องาน นาฏศิลป์และการละครอย่างสร้างสรรค์	4. บทบาทและหน้าที่ในงานนาฏศิลป์และการละคร
5. แสดงความคิดเห็นในการชมการแสดงละคร	5. หลักการชมการแสดง การวิเคราะห์ ความรู้สึกชื่นชม
6. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์และการละครกับสิ่งที่ประสบในชีวิตประจำวัน	6. องค์ประกอบทางนาฏศิลป์และการละคร

มาตรฐานที่ ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้มาตรฐานที่ ศ 3.2

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
1. อธิบายสิ่งที่มีความสำคัญต่อการแสดงนาฏศิลป์และละคร	1. ความหมาย ความเป็นมา ความสำคัญของนาฏศิลป์และละคร (บุคคลสำคัญ คุณค่า)
2. ระบุประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงหรือการชมการแสดงนาฏศิลป์และละคร	2. การแสดงนาฏศิลป์และละครในวันสำคัญของโรงเรียน

1.2 ความสำคัญของนาฏศิลป์

จารุณี ลิ้มปนานนท์ (2539 : 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนาฏศิลป์ไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะ การเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนาน มีโอกาสได้แสดงออกทั้งในด้านการร้องเพลง การเคาะจังหวะ และ การเคลื่อนไหวร่างกายในลีลาจังหวะต่างๆ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 288) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ ความเคยชินต่อการแสดงออกในลักษณะต่างๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับสภาพความเป็นจริง ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ มีลักษณะคล่องแคล่วกระฉับกระเฉง ก่อให้เกิดบุคลิกภาพของผู้เรียนในที่สุด

2. ด้านสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่อง “กลุ่ม” การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ทำอย่างไรจึงจะสามารถเข้ากับคนอื่น ๆ ได้ ให้ผู้เรียนผลัดกันเป็นผู้ชมและผู้แสดงทำให้รู้จักมารยาททางสังคม ในการให้เกียรติคนอื่น ๆ รู้จักการยอมรับความสามารถของผู้อื่น พร้อมทั้งแสดงความสามารถของตนเองออกมา เมื่อเกิดความผิดพลาดที่จะให้อภัยผู้อื่นยอมรับความผิดพลาดของตนเองได้

3. ด้านอารมณ์ กิจกรรมนาฏศิลป์ เป็นการตอบสนองความต้องการทางอารมณ์อย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนาน อบอุ่น ได้รับการยอมรับจากเพื่อนและครู และช่วย

ลดความวิตกกังวลตามธรรมชาติลง ผ่อนคลายความเครียด หรืออารมณ์ที่ขุ่นมัว ถ้าเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะมีอารมณ์แจ่มใส สนุกสนานร่าเริง เกิดการพัฒนาของอารมณ์ไปในทางบวก ทำให้ผู้เรียนสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

4. ด้านเจตคติ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของดนตรีว่ามีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน ทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างสมบูรณ์ เข้าใจ เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของชาติตนและชาติอื่น และรู้จักเลือกที่จะรับศิลปวัฒนธรรมอันดีงามได้อีกด้วย

ความสำคัญของนาฏศิลป์ขั้นพื้นฐานนอกจากเด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายแล้ว ยังเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ สามารถถ่อมเกลาคิดใจให้อ่อนโยน มีความละเอียดอ่อน ใฝ่ใจรัก เกิดความซาบซึ้ง และมีสุนทรียภาพในการคิดทำทางผ่อนคลายเป็นความตึงเครียด ได้รับประสบการณ์ สนุกสนานรื่นเริง ในขณะที่เดียวกันเด็กได้พัฒนาด้านสังคม รู้จักปรับตัวมีการปฏิสัมพันธ์ให้ความร่วมมือในหมู่คณะทำให้เกิดความสามัคคีในทางที่ดีเป็นแนวทางให้เด็กอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของไทยต่อไป

1.3 หลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์

โกวิท ษัษฐิติ และคณะ (2527 : 61) ได้กล่าวถึงหลักการและวิธีการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ไว้ ดังนี้

1. การสอนแบบแนะนำ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนทำตามคำสั่งหรือคำแนะนำจากครู เช่น ครูพูดถึงรูปร่างหน้าตา ท่าทาง การเดิน การวิ่ง แล้วจึงให้นักเรียนทำตามแบบ โดยมีทำนองเพลง และเครื่องกำกับจังหวะเคาะจังหวะตามไป ตามจังหวะช้า-เร็ว เป็นต้น

2. การสอนแบบสาธิต การสอนจะต้องมีการสาธิตเป็นตัวอย่าง เช่น ครูเปิดเพลงจากเทป ให้ฟัง หรือครูเป็นผู้ร้องให้ฟัง ส่วนนาฏศิลป์ ก็มีการสาธิตการแสดง เช่น ท่ารำแบบต่าง ๆ หรือการรำรำตามจังหวะ และลีลาต่าง ๆ เป็นต้น

3. การสอนแบบปฏิบัติ เป็นการที่ครูกำหนดให้ผู้เรียนฝึกฝน เช่น การเลียนแบบท่าทางสัตว์ต่างๆ การร้องเพลงหรือเคาะจังหวะให้ตรงตามความช้า-เร็ว ของเพลง การสอนเช่นนี้อาจต้องใช้อุปกรณ์ของจริง เช่น ภาพ แผนภูมิเพลง เทปเพลง เครื่องเล่นเทป เพื่อประกอบการฝึกซ้อม ฝึกรำ เป็นต้น

นอกจากนี้ เรณู โกศินานนท์ (2535 : 15-16) ได้เสนอหลักการสอนนาฏศิลป์ไว้ ดังต่อไปนี้

1. สอนจากสิ่งที่ย่างไปหายาก
2. สอนตามความสามารถของแต่ละบุคคล
3. การสอนโดยวิธีสับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงท่าที่ยากให้ง่าย (โดยพยายามรักษาแบบแผนเดิมไว้)

4. การสอนแต่ละท่าต้องอธิบายให้ละเอียด และถือหลักทีละน้อยให้แม่นยำ แล้วจึงต่อท่า
5. ระหว่างรำครูต้องคอยสังเกตและเตือนอยู่เสมอ ให้ผู้เรียนรักษาลีลาท่าที่ให้อยู่ในแบบแผน
6. ครูต้องจับผู้เรียนอยู่เสมอ ไม่ใช่รำนาน้ำอย่างเดียวการใช้ศัพท์นาฏศิลป์ บางโอกาสอาจเปลี่ยนใช้ให้เข้าใจง่าย โดยใช้ศัพท์ธรรมชาติแทนเพื่อสะดวกแก่การจำ ส่วนศัพท์ที่ถูกต้องตามหลักกริยา ให้ออกควบคู่กันไป
7. หัดให้ร้องเพลงประกอบท่ารำด้วย เพื่อปลูกฝังนิสัยการร้องเพลง เพื่อประโยชน์ ในการฝึกซ้อมด้วยตนเอง และเพื่อเป็นการผ่อนคลายแรงครู เพราะครูต้องอธิบายขณะร้องด้วย
8. เปรียบเทียบท่ารำที่คล้ายคลึงกันหรือตรงกันข้าม เพื่อไม่ให้จำสับสน
9. วิธีรำนาน้ำผู้เรียน
  - 9.1 รำนาน้ำ (ครูหันหน้าทิศเดียวกับผู้เรียน) กระทำเมื่อแรกต่อท่า
  - 9.2 รำต่อหน้า หรือประจันหน้า (ครูหันหน้าเข้าหาผู้เรียน) ครูต้องมีความสามารถ ความชำนาญในการรำกลับข้าง เมื่อหันหน้าเข้าหาผู้เรียนก็จะแลดูไปในทางเดียวกัน การรำประจันหน้านี้ เป็นประโยชน์แก่ครูจะได้แลเห็นข้อบกพร่องของนักเรียน
10. เข้มงวดเรื่องแถว และท่วงทีของผู้เรียนให้ระวังอยู่เสมอ
11. สอนโดยแยกท่ารำ ให้ทำทีละอย่าง แล้วค่อยทำพร้อมการใช้เพลง จะกระทำได้เมื่อต่อท่ารำเป็นขั้นๆ แล้วให้รำตามเสียงเพลงเป็นช่วงๆ หรือต่อท่ารำจนจบเพลงแล้วก็ได้
12. บอกท่าล่วงหน้า ขณะรำต้องคอยบอกท่าที่จะถึงเพื่อให้ผู้เรียนนึกทวน
13. การให้สัญญาณก่อนเปลี่ยนท่า จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรำหมู่ เพื่อความพร้อมเพรียง เช่น การตบมือให้จังหวะ

จากหลักการและวิธีการสอนนาฏศิลป์ พอจะสรุปได้ว่า การสอนนาฏศิลป์นั้น ครูผู้สอนจะต้องมีความสามารถทางด้านนาฏศิลป์เพื่อเป็นต้นแบบให้ผู้เรียนได้สังเกต และเลียนแบบท่าทางต่างๆ นอกจากนี้จะต้องมีความสามารถดัดแปลงท่าทางที่ยากให้ง่ายและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยพยายามรักษาแบบแผนเดิมไว้ วิธีการสอนส่วนใหญ่จะต้องอาศัยการสอนแบบสาธิตให้ผู้เรียนสังเกตและฝึกปฏิบัติตาม

1.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social learning theory) สุรางค์ โค้วตระกูล (2533 : 167-171) สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อกันและกัน พฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต

(Observational learning) การเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ โดยมีกระบวนการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการความใส่ใจ (Attention) ความใส่ใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าผู้เรียนไม่มีความใส่ใจ การเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้รูปแบบนี้ ความใส่ใจจึงเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้เรียนจะต้องมี ผู้เรียนจะต้องรับรู้ ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมของผู้ที่เป็นตัวแบบ องค์ประกอบที่สำคัญของตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อความใส่ใจของผู้เรียนมีหลายอย่าง เช่น เป็นผู้มีเกียรติสูง มีความสามารถสูง หน้าตาดี รวมทั้งการแต่งตัว การมีอำนาจที่จะให้รางวัลหรือการลงโทษ

2. กระบวนการจดจำ (Retention process) การที่ผู้เรียนหรือผู้ที่สังเกตสามารถที่จะเลียนแบบ หรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบได้ ก็เป็นเพราะผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ตนสังเกต จากตัวแบบไว้ในความจำระยะยาว สรุปแล้ว ผู้สังเกตที่สามารถระลึกถึงสิ่งสังเกตเป็นภาพพจน์ในใจ (Visual imagery) และสามารถเข้ารหัสด้วยคำพูด หรือถ้อยคำ (Verbal coding) จะเป็นผู้ที่สามารถแสดงพฤติกรรมเลียนแบบจากตัวแบบได้

3. กระบวนการการแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ (Reproduction process) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนแปรสภาพ ภาพพจน์ในใจ ในที่สุดแสดงออกมาเป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ ปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ ความพร้อมทางด้านร่างกาย และทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ในการเลียนแบบของผู้เรียน ถ้าหากผู้เรียนไม่มีความพร้อม ก็ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation process) แรงจูงใจของผู้เรียนที่จะแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบที่ตนสังเกต เนื่องจากความคาดหวังว่า การเลียนแบบจะนำประโยชน์มาให้ เช่น การได้รับแรงเสริมหรือรางวัล หรืออาจนำประโยชน์บางสิ่งบางอย่างมาให้

นอกจากนี้ วาสนา วรรณโกฏิ (2539 : 22) ได้สรุปถึงกระบวนการพัฒนาทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการพัฒนาทักษะทางนาฏศิลป์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. การเลียนแบบ (imitation) เป็นขั้นเริ่มต้นที่ครูจะต้องให้แบบอย่างที่ต้องการเพื่อให้ผู้เรียนทำตามตัวอย่าง เช่น การคัด การเขียนคำ การจับมือ เป็นต้น

2. การฝึกทำเอง (Manipulation) เป็นขั้นที่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนทำเอง แสดงออกด้วยตนเอง โดยไม่ต้องดูแบบอย่างจากครู แต่อยู่ภายใต้การตรวจสอบของครูฝึก

3. การตรวจสอบแก้ไข (Precision) เป็นขั้นตรวจสอบจากครูจนแน่ใจว่า ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้ถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ ถ้ายังมีข้อบกพร่องก็เสนอแนะแก้ไข หากถูกต้องแล้วอาจแนะนำเพิ่มเติม เพื่อช่วยเสริมให้มีความสำเร็จยิ่งขึ้น

4. การแสดงออกได้ชัดเจน คล่องแคล่ว (Articulation) เป็นขั้นฝึกหลังจากการแก้ไข ตรวจสอบ และเพิ่มเติมแล้ว โดยการฝึกอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการฝึก

5. ขั้นแสดงออกหรือปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ (Naturalization) เป็นขั้นที่แสดงออกได้อย่างชำนาญเป็นไปอย่างธรรมชาติ

1.5 สื่อการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์

อมรา กล้าเจริญ (2535 : 52) ได้กล่าวถึงประเภทของสื่อการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ว่าประกอบด้วย

1. สื่อการเรียนการสอนที่เป็นเอกสารใช้ประกอบการสอน ในรูปแบบแผนการสอน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

2. สื่อการเรียนการสอนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่

2.1 เครื่องเคาะจังหวะ เช่น กรับ ฉิ่ง กลอง เป็นต้น

2.2 ภาพการแสดงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในแต่ละบทเรียน

2.3 ภาพเครื่องดนตรี เครื่องแต่งกายที่เกี่ยวข้อง

2.4 แผนภูมิเพลง

2.5 บัตรคำ หรือบัตรประกอบภาพที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในแต่ละบทเรียน

2.6 เทปเพลง เครื่องบันทึกเสียง

2.7 เทปวีดิทัศน์

2.8 กล้องชุดการสอน

1.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้นาฏศิลป์

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้หรือความก้าวหน้าในการเรียนนาฏศิลป์นั้น เป็นสิ่งที่จะต้องจับช้อนกว่าการวัดและการประเมินผลในสาขาวิชาอื่น ๆ ในการประเมินผลทางด้านนาฏศิลป์จะมุ่งด้านการแสดงออกมากกว่าด้านความรู้หรือข้อเท็จจริง รูปแบบในการประเมินทางดนตรีและนาฏศิลป์ จึงต้องแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลด้านความรู้ โดยการใช้คำถามหรือข้อทดสอบ เพื่อต้องการทราบถึงความเข้าใจ หรือการรับรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ลักษณะของรูปแบบการแสดง หรือดนตรี

2. การวัดและการประเมินผลจากพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกซึ่งทำได้โดยการสังเกตในการสังเกตนี้ นอกจากจะสังเกตความก้าวหน้าทางการแสดง การฟัง การร้อง ความผสมกลมกลืนในการเคลื่อนไหวแล้ว ยังต้องรวมไปถึงการสังเกตความเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ เช่น ความสนใจ ความเอาใจใส่ การทำกิจกรรมกลุ่ม หรือการพัฒนาทางอารมณ์ในขณะที่

ทำกิจกรรม รวมถึงความคิดสร้างสรรค์ เหล่านี้ต้องอาศัยการสังเกตของผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ (เพ็ญณีกันตะวงษ์. ม.ป.ป. : 87-88)

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปเทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนรู้นาฏศิลป์ได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การสังเกตโดยตรง เป็นการสังเกตทั้งในด้านการปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับทักษะพื้นฐานและพฤติกรรมการแสดงออก โดยครูจะสร้างแบบกรอกประเมินผลขึ้นใช้ให้สัมพันธ์กับหน่วยการสอนย่อย โดยวิธีจัดอันดับคุณภาพ เช่น การกำหนดเกณฑ์ไว้ ดังนี้ ระดับคะแนน 3 = ดี ระดับคะแนน 2 = พอใช้ และระดับคะแนน 1 = ควรปรับปรุง เป็นต้น
2. การสัมภาษณ์ เป็นการประเมินผลเพื่อฟังความคิดเห็น และทัศนคติเกี่ยวกับนาฏศิลป์ การสัมภาษณ์อาจใช้การซักถามด้วยปากเปล่าเพื่อสังเกตผู้เรียน หรืออาจทำเป็นแบบทดสอบถามความคิดเห็นให้ผู้เรียนกรอก
3. การตรวจผลงาน เป็นการประเมินผลว่านักเรียนมีผลการเรียนในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งครูผู้สอนควรจะประเมินผลต่อเนื่องกันไป เพื่อจะได้ทราบความก้าวหน้าของนักเรียนทุกระยะ
4. การทดสอบ เป็นการประเมินผลที่ต้องใช้ระยะเวลา เพราะต้องทดสอบเป็นรายบุคคล

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2.1 ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษหลายคำ เช่น Group dynamics, Group process, Group psychology, Human relations และมีชื่อเรียกเป็นภาษาไทยหลายชื่อ เช่น กลุ่มสัมพันธ์ กระบวนการกลุ่ม พลังกลุ่ม พลวัตรกลุ่ม กลศาสตร์ของกลุ่ม เป็นต้น แต่คำที่นิยมใช้มากที่สุด คือ กระบวนการกลุ่มและกลุ่มสัมพันธ์ (ทิตินา แจมมณี. 2545 : 26)

สำหรับความหมายของกระบวนการกลุ่มได้มีนักวิชาการเสนอพรรณนาไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ ทิตินา แจมมณี (2545 : 26) กล่าวถึงกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีผลกระทบต่อกันและกัน โดยเฉพาะในสถานที่ที่ต้องทำงานร่วมกัน การศึกษาเรื่องกลุ่มสัมพันธ์ จึงเป็นการศึกษาหาความรู้ที่จะช่วยให้คนสามารถทำงานร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งปัจจุบันความรู้จำนวนมากเหล่านี้ได้มาจากข้อความรู้ในศาสตร์สาขาพฤติกรรมศาสตร์ เช่น ความรู้เกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติของกลุ่ม พฤติกรรมกรรวมกลุ่ม ลักษณะบทบาทของผู้นำ ลักษณะบทบาทของสมาชิกกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มรูปแบบของการสื่อสาร แบบการทำงานและยุทธวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น ความรู้เหล่านี้หากผู้ศึกษามีความ

เข้าใจแล้วจะมีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการอยู่และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549 : 3) ได้อธิบายความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่าเป็น การที่บุคคลมารวมกันเพื่อศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มหลาย ๆ ฝ่าย ศึกษาพฤติกรรมความเป็น ผู้นำผู้ตาม ความคิด ฝึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีการศึกษาจากประสบการณ์ โดยผู้ศึกษา จะต้องเข้าไป มีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2546 : 1) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่า หมายถึง กระบวนการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิก มีบทบาทของผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และวิธีการทำงานของกลุ่ม

ชอว์ (Shaw. 1981 : 6) มีแนวความคิดว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีการเคลื่อนไหวหรือไม่หยุดนิ่ง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกภายใน กลุ่ม และการพึ่งพาอาศัยกันนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะว่ากลุ่มสัมพันธ์เป็นกลุ่มที่สมาชิกแต่ละคน มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเพื่อความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

รอว์นตรี (Rowntree. 1981 : 108) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่าเป็น ระบบที่ซับซ้อนของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเน้นถึงพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม

รันเกลและชมück (Runkel & Schmuck. 1982 : 743) มีแนวความคิดว่ากระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยสาระสำคัญได้แก่การพึ่งพาไว้วางใจซึ่งกันและกัน วัตถุประสงค์และการสื่อสาร ภาวะของกลุ่มจะคงอยู่ได้ต้องอาศัยมาตรฐานของกลุ่ม (Norm) เช่น ความร่วมมือกัน วิธีของการแก้ปัญหา อิทธิพลหรือการโน้มน้าวชักจูงภายในกลุ่มตลอดจนมิตรภาพ ภายในกลุ่มเป็นต้น กลุ่มสามารถใช้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม วัตถุประสงค์ของกลุ่ม ตลอดจนการสื่อสารภายในกลุ่ม ในวิถีทางใดวิถีทางหนึ่ง มาพัฒนาวิถีทางปฏิบัติงานของกลุ่ม

แบรดฟอร์ด (Bradford. 1987 : 4) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นพฤติกรรมกลุ่มที่มีผลมาจากการหาข้อตกลงจากการสังสรรค์ของบุคคลภายในกลุ่ม ซึ่งมีหลายองค์ประกอบด้วยกัน และเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน รู้ถึงพฤติกรรมของกันและกันเป็นการพัฒนา สมาชิกภายในกลุ่ม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการที่สมาชิกภายในกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ในการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกที่ดีต่อกัน เต็มใจที่จะช่วยเหลือ กัน เพื่อให้งานกลุ่มบรรลุผลสำเร็จ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการเรียนรู้

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ทิสนา เขมมณี (2522 : 10-12) ได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ ดังนี้

1. ทฤษฎีสถาน (Field Theory) ของเคิร์ต เลวิน (Kert Lewin) ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้คือ

1.1 พฤติกรรมจะมีผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม

1.2 โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะต่างกัน

1.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างสมาชิกในกลุ่มในรูปของการกระทำ ความรู้สึก และความคิด

1.4 องค์ประกอบต่าง ๆ ดังที่กล่าวจะทำให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละครั้ง ซึ่งมีความแตกต่างกัน ตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม

1.5 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากัน และพยายามช่วยกันทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดแรงผลักดันของกลุ่ม ทำให้การทำงานเป็นไปด้วยดี

2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของเบลล์ (Bales) โฮมาน (Homans) และ ไวท์ (Whyte) มีแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎี ดังนี้

2.1 กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ โดยการกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง หรือมีการปฏิสัมพันธ์กับทางร่างกาย ทางวาจา และจิตใจ

2.2 กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำผ่านการมีปฏิสัมพันธ์จะก่อให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก

3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) มีแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

3.1 กลุ่มจะต้องประกอบด้วยโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งมีการแสดงบทบาทการกำหนดบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก ถือเป็นการลงทุน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

3.2 การแสดงบทบาท ตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก จะกระทำโดยการสื่อสารระหว่างกันและจากการเปิดเผยตัวในกลุ่ม

4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociopathic Theory) ของโมเรโน (Moreno) มีแนวคิดสำคัญ ดังนี้

4.1 การกระทำและจริยธรรม หรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การแสดงบทบาทจำลองหรือการใช้เครื่องมือวัดการเลือก ทางสังคม

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation) ของซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigmund Freud) มีแนวคิดที่สำคัญคือ

5.1 เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะต้องอาศัยแรงจูงใจ ซึ่งอาจเป็นรางวัลหรือความสำเร็จภายในกลุ่ม เป็นผลมาจากการทำงานกลุ่ม

5.2 การรวมกลุ่มจะทำให้บุคคลมีโอกาสดังตน หรืออาจพยายามปิดบังตน โดยวิธีต่าง ๆ การใช้แนวคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่มโดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิต ก็จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ยิ่งขึ้น

6. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) มีแนวคิดว่าการใช้หลักจิตวิทยาต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ฯลฯ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในแง่ของรวบรวมข้อมูลทางสังคม และการใช้ข้อมูลนั้นเป็นประโยชน์กับการแสดงพฤติกรรมของตน

จากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พฤติกรรมของสมาชิกที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวบุคคลและกลุ่ม โดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวกำหนด ทำให้เกิดผลงานกลุ่ม ซึ่งผลงานนี้ จะทำให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

2.3 ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

ทิสนา แชมมณี (2545 : 200-201) ได้อธิบายทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนว่า หมายถึง การสอนที่ยึดหลักทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเน้นในเรื่องพฤติกรรมของคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน โดยครูผู้สอนพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ ดังนี้

1. หลักการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงกัน และกันมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีบทบาทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

2. หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งความคิดความรู้สึก และพฤติกรรมมีผลกระทบกันอยู่เสมอ การฝึกผู้เรียนให้เรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

3. หลักการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเอง เป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามค้นหา และพบคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดี และจะมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้อื่น

4. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ดังนั้น ครูจึงควรพยายามเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาคำตอบ ไม่ใช่มุ่งอยู่ที่คำตอบเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีการที่ได้คำตอบนั้นมา

5. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้น ครูจึงควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสคิดค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนการสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียนด้วย

จากหลักการสอนดังกล่าว เขาวพา เดชะคุปต์ (2517 : 157-162) ได้นำมาเสนอเป็นหลักการที่ครูผู้สอนจะนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ได้ดังนี้

1. การตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (Objectives) จะต้องตั้งจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และจุดหมายปลายทาง ซึ่งควรให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามทฤษฎี

2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning experiences) ควรเป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ด้วยตนเอง โดยมีแนวการจัดดังนี้

2.1 ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.2 มีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน

2.3 กำหนดขั้นกิจกรรม มีดังนี้

2.3.1 กิจกรรมขั้นเริ่มต้น เป็นการเตรียมตัวล่วงหน้า โดยครูเตรียมสถานที่การแบ่งกลุ่ม วิธีทำงาน กติกา หรือกฎเกณฑ์การทำงาน

2.3.2 กิจกรรมขั้นปฏิบัติ ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้ คือ เกม บทบาทสมมุติ สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง ละคร และกลุ่มย่อย

3. การพัฒนาความสามารถทางปัญญา (Intellectual development) เป็นการวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้การเรียนรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น หลักการในการวิเคราะห์การเรียนรู้ แบ่งออกได้ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มโดยกล่าวถึงพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ผลการวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น มองเห็นปัญหาและวิธีการทำงานที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อ ๆ ไปให้ดีขึ้น

3.2 การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสิ่งที่ได้รับรู้ร่วมกัน ผู้เรียนได้ถ่ายโอนประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบแนวคิดที่ต้องการด้วยตนเอง เป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียนมาก

4. การสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ (Application in real life) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปรวบรวมแนวความคิดเป็นหมวดหมู่ และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคล โดยครูจะต้องแนะแนวทางให้ผู้เรียนอภิปราย เพื่อหาข้อสรุปหลักการของสิ่งที่ได้เรียนมา หลังจากนั้นก็ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดค้นเพื่อนำหลักการที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้เข้ากับตนเอง เพื่อใช้ปรับปรุงบุคลิกภาพ และพฤติกรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ต่อไปในอนาคต

5. การประเมินผล การประเมินผลจะช่วยให้ทราบผลของการเรียนการสอนว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด การประเมินผลจะช่วยทำให้ทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียน ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา และวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินผลการสอนของตนว่า ได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร

2.4 การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

เอกชัย ยุติศรี (2550 : 22) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. ผู้เรียน หรือสมาชิกทุกคน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. กิจกรรมที่จัดทุกครั้งก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ เกิดความประทับใจ และมีความหมายต่อผู้เรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่เรียนได้ด้วยตนเอง
3. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนทุกคนมีส่วนได้วิเคราะห์ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน ไม่ได้เกิดจากตัวผู้นำฝ่ายเดียว
4. ครูมีหน้าที่เป็นเพียงผู้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน โดยคำนึงถึงเป้าหมายให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่วางไว้ และคอยช่วยเหลือให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ครูมีหน้าที่คอยเชื่อมหรือประสานเท่านั้น

5. การเรียนรู้ของกลุ่มมีลักษณะ 3 ประการ คือ การเรียนรู้เรื่องตนเอง การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยกันในกลุ่ม และการเรียนรู้เรื่องของกลุ่ม

6. การเรียนรู้ที่ได้ผลต่อเมื่อสมาชิกหรือผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

2.5 บุคลิกภาพของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ประภาศรี สีอำไพ (2524 : 243) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่และบุคลิกภาพของผู้เรียนที่จะเป็นผู้นำกลุ่ม ดังนี้

1. หน้าที่ของผู้นำกลุ่ม

ผู้นำกลุ่ม ได้แก่ ประธานหรือรองประธาน ควรมีหน้าที่ดังนี้ 1) นำการอภิปราย แนะนำสมาชิกในกลุ่มให้รู้จักกัน แลกจุดประสงค์ของการประชุม เริ่มต้นเสนอปัญหา 2) ควบคุมขอบเขตการพูดให้อยู่ในประเด็นเรื่อง และคอยสรุปเรื่องให้เป็นไปตามประเด็นเรื่อง 3) สร้างบรรยากาศของความร่วมมือ และเป็นประชาธิปไตย 4) เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น และกระตุ้นผู้ไม่พูดให้ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ 5) ประนีประนอม เมื่อเกิดการโต้แย้ง สรุปเรื่องและมติของกลุ่ม และ 6) ดำเนินการประชุมตั้งแต่ต้นจนจบ พยายามให้ข้อมูลและรายละเอียด ตรวจสอบบันทึก

2. บุคลิกภาพของผู้นำกลุ่ม

ผู้นำต้องมีบุคลิกภาพแสดงลักษณะความเป็นผู้นำ คือ 1) มีศิลปะการใช้ภาษาที่ดี สามารถนำการพูดได้ 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 3) มีความเป็นกันเอง แต่น่านับถือเชื่อฟัง ไม่เป็นเผด็จการรวมอำนาจการพูดหรือสรุปมติโดยไม่เป็นไปตามความคิดเห็นของกลุ่ม และ 4) แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

2.6 กิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ทิสนา แคมมณี (2545 : 54) ได้อธิบายถึงลักษณะของกิจกรรมที่นำมาจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสกระทำ มีดังนี้

1. กิจกรรมนั้น ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม
2. กิจกรรมนั้น ทำให้มีการรวมกันได้ดีมั่นคง
3. กิจกรรมนั้น ต้องช่วยลดความเครียด มีเรื่องให้ขำ มีการหัวเราะบ้าง
4. กิจกรรมนั้น ต้องสร้างความเข้าใจ เห็นใจกัน
5. กิจกรรมนั้น ต้องให้ข้อคิด มีการประเมินผล มีการวิเคราะห์
6. กิจกรรมนั้น เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น มีการซักถาม อภิปรายกัน
7. กิจกรรมนั้น มีส่วนให้ความรู้ มีการขำให้สมาชิกเข้าใจเนื้อหาที่ซ่อนเร้นอยู่
8. กิจกรรมนั้น ช่วยชี้แนะแนวทางให้สมาชิกรู้จักตัวเอง

9. กิจกรรมนั้น ช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคนอื่น ๆ ได้ดีขึ้น

10. กิจกรรมนั้น ต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ เพื่อจะได้นำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้

เพื่อให้บรรลุจุดหมาย และสอดคล้องกับเนื้อหาที่กล่าวมา ทิสนา เขมมณี (2545 : 152)
ได้แนะนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

1. เกม (Games) เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการสอนได้ดี โดยครูสร้างสถานการณ์
สมมุติขึ้น ให้ผู้เรียนเล่นด้วยตนเอง ภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจ
ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลที่ออกมาจะอยู่ในรูป แพ้-ชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์
ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

2. บทบาทสมมุติ (Role playing) วิธีนี้ เป็นสถานการณ์สมมุติ เช่นเดียวกับเกมแต่มีการ
กำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้นมา แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น และ
แสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก
วิธีนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของตนได้อย่างลึกซึ้ง

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมา
ตัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่าง ให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ห่อภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึก
การแก้ปัญหา วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับ ตลอดจนนำเอากรณี
ต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมี
ส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้าง
สถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิกิริยา
โต้ตอบกัน วิธีนี้จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสทดลองและแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริง
ผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดงออก

5. ละคร (Action or dramalization) เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่
กำหนดไว้ให้ ผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามที่กำหนดไว้ โดยไม่เอาบุคลิกภาพและ
ความรู้สึกของตนมาเกี่ยวข้อง อันจะทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้ ช่วยให้
ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น นอกจากนั้น
ยังเป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน

6. การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small group discussion) เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน
ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การจัดกลุ่มย่อยมี
หลายแบบต่าง ๆ กัน แล้วแต่วัตถุประสงค์ผู้จัด เช่น การอภิปรายกลุ่มแบบระดมสมอง การอภิปราย

กลุ่มแบบฟิลลิป 66 หรือแบบกลุ่มหึ่ง การอภิปรายกลุ่มแบบเวียนรอบวง และอภิปรายกลุ่มแบบกลุ่มซ้อน เป็นต้น

2.7 หลักการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

นักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ดังนี้

เอกชัย ยุติศรี (2550 : 28-29) ได้กล่าวถึงหลักการวัดและประเมินผลการเรียน การสอน โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ดังนี้

1. การสังเกต ควรสังเกตการทำงาน ขบวนการทำงาน พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม บทบาทผู้นำ ผู้ตาม ในกลุ่ม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของกลุ่ม ให้มากกว่าที่จะฟังเสียงในเรื่องของผลงาน
2. ซักถาม จะต้องซักถามสมาชิกหรือนักเรียนให้ทั่วถึง ใช้คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้นเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน แทนการเน้นถามเป็นรายบุคคลเพียงอย่างเดียว
3. ให้ทำกิจกรรม กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำมีหลายลักษณะ เช่นการแสดงบทบาท-สมมุติ การอภิปราย รายงาน ค้นคว้า จัดป้ายนิเทศ เป็นต้น
4. การทดสอบ ถือว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการวัดผลเท่านั้น ไม่ควรให้ความสำคัญกับการทดสอบมากหรือใช้บ่อย การทดสอบอาจทำในหรือนอกเวลาเรียนหรือทดสอบเป็นกลุ่ม
5. การทำงานกลุ่ม แต่ละครั้งอาจเกิดจากการที่สมาชิกได้รับมอบหมายงานเป็นกลุ่มหรือได้รับมอบหมายงานไปคนละอย่าง ดังนั้นการวัดผลจึงควรวัดทั้งงานของกลุ่มและบุคคล
6. ไม่ควรผูกขาดการวัดและประเมินผลนักเรียนไว้แต่ฝ่ายเดียว ควรให้นักเรียนได้มีส่วนในการวัดและประเมินผลด้วย เช่น ให้นักเรียนในกลุ่มจัดอันดับประสิทธิภาพ ในการทำงาน ของสมาชิกในกลุ่ม หรือจัดอันดับประสิทธิภาพของการทำงานของกลุ่มอื่น ๆ หรือให้นักเรียนประเมินผลโดยเป็นผู้สังเกตการณ์ การทำงานของสมาชิกหรือกลุ่ม
7. ไม่แยกการเรียนการสอนออกจากกัน โดยถือว่ามีนักเรียนที่ไหนย่อมมีการวัดและประเมินผลอยู่ที่นั่น ทุกครั้งที่มีการเรียนจึงต้องมีการวัดและประเมินผล ซึ่งการวัดและประเมินผลไม่ควรให้นักเรียนรู้ตัว เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามธรรมชาติ
8. งานที่ได้รับผิดชอบของกลุ่ม ถือว่าสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีคะแนน หรือสัมฤทธิ์-ผลเท่าเทียมกัน
9. ในการจัดพฤติกรรมที่กลุ่มไม่พึงประสงค์ เช่นการขาดความรับผิดชอบ หรือการมีนิสัยที่ไม่ต้องประสงค์ของกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มต้องกำหนดเกณฑ์ หรือกติกาในการทำงานร่วมกัน

ขึ้น เพื่อรักษาความเป็นธรรมและเป็นแนวปฏิบัติในการทำงานร่วมกันของกลุ่มมากกว่าที่จะให้ครูเข้าไปดำเนินการเอง โดยครูควรเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือเท่านั้น

10. เมื่อประเมินผลแล้ว ควรนำผลนั้นกลับไปวิเคราะห์การทำงานของครู และผลงานส่วนบุคคล ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องรู้จักประสงค์ หรือสัมฤทธิ์ผลของตนเอง ซึ่งทำได้จากการวิจารณ์อภิปรายสรุปผลการทำงานของตนเอง และเพื่อนสมาชิก

11. ครูต้องให้การยอมรับ การทำงานและผลการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อการประเมินผลของเด็ก แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึก ซึ่งครูก็สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ แต่ไม่ใช่อิทธิพลของตนไปบังคับให้ผู้เรียนเปลี่ยนความคิดให้เหมือนกับตน

2.8 ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

นักวิชาการได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน ดังนี้

เอกชัย ยุติศรี (2550 : 30) ได้กล่าวถึงผลดีของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนรู้จักเข้าใจตนเองดีขึ้น ยอมรับข้อบกพร่องของตัวเอง เพื่อจะได้พยายามหาทางแก้ไข แม้จะทำได้เพียงบางส่วนก็นับว่ามีคุณค่า
2. ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกต มากขึ้นกว่าเดิม
3. ทำให้เป็นคนใจกว้างขึ้น เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ยอมรับว่าบุคคลอื่นก็มีทั้งข้อดีข้อเสีย พฤติกรรมทุกอย่างมาจากสาเหตุ ยอมรับเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่น
4. มีระเบียบวินัยในตัวเองมากขึ้น มีการวางแผนการทำงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งรอบคอบกว่าเดิม
5. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้นกว่าเดิม จะตัดสินใจปัญหาใด ๆ ก็ใช้เหตุผลมากขึ้น
6. รู้จักมองอะไรเป็นกลาง ๆ ไม่ค่อยโอนเอียงไปตามสิ่งที่ได้เห็น ได้ฟังมาทันที มีการไตร่ตรองมากขึ้นกว่าเดิม
7. ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง กิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ครูได้วางแผนไว้ก่อนอย่างเหมาะสม จึงทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการทำงาน มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นกันและกัน ได้เรียนรู้เรื่องของตัวเองและของกลุ่ม สามารถค้นพบสิ่งที่เรียนได้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมได้

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนทุกคนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันสร้างประสบการณ์ร่วมกัน จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม โดยกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ดังนี้ 1) ขั้นเตรียม เตรียมความพร้อมและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน 2) ขั้นปฏิบัติ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มโดยผู้สอนเป็นผู้ประสานงานและให้คำแนะนำ 3) ขั้นวิเคราะห์ ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์และสรุปผลการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น 4) ขั้นนำไปประยุกต์ใช้ ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมทางนาฏศิลป์ 5) ขั้นประเมินผล ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการหลากหลาย จากกระบวนการและวิธีการดังกล่าวจึงส่งผลต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ ปฏิบัติ และความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

จากหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบปกติ มีความหมายการจัดการเรียนรู้การจัดการขั้นตอนการเรียนรู้แบบปกติดังต่อไปนี้

3.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ดังนี้

วิระพันธ์ สิทธิพงษ์ (2540 : 228) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็นการสอนที่จัดขึ้นในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินการสอนตามหลักสูตรรายวิชาที่สถาบันการศึกษา กำหนดไว้เพื่อใช้สอนในแต่ละวิชาและเพื่อให้ทราบถึง โครงร่างของวิชาที่แบ่งย่อยเป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย วัตถุประสงค์ทางการศึกษาของแต่ละหัวข้อใหญ่ และหัวข้อย่อย วิธีการสอน และวิธีการประเมิน

วราพร ขาวสุทธิ (2542 : 13) ให้ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบปกติเป็นการจัดการเรียนการสอน โดยมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้คือ ขั้นนำ เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และความพร้อมที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่การเรียน ขั้นสอน เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยผู้สอนจะสอนและแนะนำการสอนและให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด ขั้นสรุป ผู้สอนและผู้เรียนทั้งชั้นเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากขึ้น และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ และขั้นการวัดการประเมินผลผู้สอนให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบ

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 41) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบปกติ บางครั้งอาจเรียกได้ว่าวิธีการสอนแบบบรรยาย ซึ่งเป็นการสอนที่อาศัยความสามารถของผู้สอนในการเรียบเรียงเนื้อหาสาระและการใช้เทคนิคการถ่ายทอดเนื้อหาสาระให้น่าสนใจ

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สามารถสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่สถาบันได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป และขั้นการวัดและการประเมินผล วิธีการสอนตามปกติมักจะใช้วิธีการสอนแบบบรรยายหรือวิธีสอนแบบสาธิต

3.2 วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีลักษณะดังต่อไปนี้ (วีระพันธ์ สิทธิพงศ์, 2540 : 228)

1. การจัดการเรียนรู้ยึดตามหลักสูตร โดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก
2. กำหนดเวลาเรียนแน่ชัด ใช้เวลาเรียนพร้อม ๆ กันทั้งกลุ่ม
3. เน้นการตอบสนองความต้องการของกลุ่ม
4. ใช้ตำรา แบบฝึกหัดเป็นอุปกรณ์การจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ
5. จำกัดขอบเขตการเรียนรู้
6. สอนโดยวิธีการบรรยายหรือวิธีการจัดการเรียนรู้สาธิตเป็นหลัก
7. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แบบกว้าง ๆ
8. เกณฑ์การวัดขึ้นอยู่กับบุคคล
9. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจะแยกออกจากการจัดการเรียนรู้ และเกิดขึ้น

เกือบจะตลอดเวลาในช่วงของการทดสอบ

10. ยึดถือคะแนนการสอบเป็นหลัก

จากที่กล่าวมานั้น การจัดการเรียนรู้แบบปกติ จะยึดหนังสือ หรือตำราเป็นหลัก ผู้สอนเป็นผู้ป้อนความรู้ให้กับผู้เรียนจำไปทำข้อสอบ โดยผู้เรียนไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับชีวิตที่เป็นธรรมชาติ และผู้เรียนก็ไม่กล้าแสดงออก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวิธีสอนตามปกติผู้สอนจะมีบทบาทแต่เพียงผู้เดียว

3.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ สามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ (สุกัญญา กัตัญญา, 2542 : 55)

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะเรียน โดยครูกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทายปัญหา การซักถาม การทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา

2. **ขั้นสอน** เป็นการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ครูเสนอบทเรียนใหม่โดยการสนทนา ซักถามแล้วให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาในบทเรียนหรือเนื้อหาเสริมบทเรียน หลังจากนั้นนักเรียนร่วมกันอภิปรายในกลุ่ม ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้ เช่น ดำเนินการทดลอง เป็นต้น

3. **ขั้นสรุป** เป็นการสรุปเนื้อหาสาระและความคิดรวบยอดของบทเรียน โดยครูเลือกใช้กิจกรรมการสรุปในลักษณะต่าง ๆ เช่น ให้นักเรียนรายงานผลการทดลองหน้าชั้นเรียน ครูและนักศึกษาร่วมกันอภิปราย ร่วมกันสังเกตการตอบคำถาม การให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

สรุปได้ว่าขั้นตอนวิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ซึ่งมักจะประกอบด้วยขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน และขั้นสรุป วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย หรือวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสาธิตแล้วแต่ลักษณะรายวิชาที่สถานศึกษากำหนด

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบปกติโดยกำหนดขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้ 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจในการเรียนแก่ผู้เรียน 2) ขั้นสอน ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยาย การสาธิตและการฝึกปฏิบัติ 3) ขั้นสรุปและประเมินผล สรุปสาระและความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้

4.1 การจำแนกพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้

พฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ที่นิยมใช้อุปมาในปัจจุบันเป็นของ บลูมและคณะ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ. 2545 : 31) ซึ่งความรู้เป็นพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ที่แสดงถึงสมรรถภาพทางด้านสมองหรือสติปัญญาของบุคคลในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ แบ่งเป็น 6 ระดับเรียงตามลำดับขั้นตอนการเกิดพฤติกรรมจากขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) คำว่า “ความรู้” ตามพจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง สิ่งที่สะสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือปฏิบัติ จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1.1 ความรู้ในเนื้อเรื่อง (Knowledge of specifics) เป็นการถามรายละเอียดของเนื้อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของเรื่องราวทั้งหลาย แบ่งคำถามที่ใช้วัดออกเป็น 2 ประเภทคือ

1.1.1 ศัพท์และนิยาม (Terminology) ได้แก่คำถามเกี่ยวกับความหมายของคำ คำศัพท์ คำนิยาม คำจำกัดความต่าง ๆ คำถามประเภทนี้มักจะถามสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ ถามชื่อ ถามคำ แปล หรือ ความหมาย หรือ ความหมายที่ตรงกันข้าม ถามตัวอย่าง ถามนิยาม คำจำกัดความ และ อักษรย่อ

1.1.2 กฎและความจริง (Specific facts) ได้แก่คำถามที่ถามเกี่ยวกับ สูตร กฎ เรื่องราว ข้อเท็จจริง ใจความหรือรายละเอียดของเนื้อหาต่าง ๆ คำถามประเภทนี้มักจะถามเกี่ยวกับ สูตร กฎหรือทฤษฎี ความจริงเกี่ยวกับเรื่องราว หรือเนื้อเรื่อง จำนวน ปริมาณ ขนาด สถานที่ เวลา วันที่ เดือน ปี คุณสมบัติ หน้าที่ ความสำคัญ วัตถุประสงค์ สาเหตุ ผลประโยชน์และโทษ

1.2 ความรู้ในวิธีดำเนินการ (Knowledge of ways and means of dealing with specifics) เป็นการถามวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ แบบแผนประเพณีขั้นตอนของการปฏิบัติทั้งหลาย แบ่งคำถามที่ใช้ถามออกเป็น 5 ประเภท คือ

1.2.1 เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน (Conventions) ได้แก่ การถามเกี่ยวกับวิธี ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบประเพณีหรือวัฒนธรรมของสังคม รวมทั้งแบบแผนการปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติ คำถามชนิดนี้จะถามเกี่ยวกับ แบบแผน แบบฟอร์ม คำสุภาพราชาศัพท์ ธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม

1.2.2 เกี่ยวกับลำดับขั้นและแนวโน้ม (Trends and sequences) ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับขั้นตอนของการปฏิบัติและการหาความเอนเอียงหรือแนวโน้มของสิ่งที่จะเป็นไปมักจะถามเกี่ยวกับ ลำดับขั้นหรือขั้นตอนในการปฏิบัติ และลำดับเวลาของเหตุการณ์หรือเรื่องราว

1.2.3 เกี่ยวกับการจัดประเภท (Classifications and categories) ได้แก่ การถามความสามารถในการจำแนกแจกแจงชนิด การจัดหมวดหมู่หรือประเภทของสิ่งของ เรื่องราว โดยยึดเกณฑ์ หรือวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นหลัก คำถามชนิดนี้มักจะถามเกี่ยวกับ ชนิดหรือประเภท สิ่งที่อยู่ในประเภทหรือกลุ่มเดียวกัน และ สิ่งที่แตกต่างกันกลุ่ม

1.2.4 เกี่ยวกับเกณฑ์ (Criteria) ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับความสามารถในการจดจำหลักเกณฑ์ต่าง ๆ หรือข้อกำหนดที่ยึดเป็นหลักสำหรับการพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริง การกระทำ เรื่องราวต่าง ๆ ว่าคืออะไร ใช้สำหรับตัดสินสิ่งใด คำถามประเภทนี้มักจะถามถึง ลักษณะหรือคุณสมบัติที่ใช้พิจารณาหรือชี้ขาด และเปรียบเทียบข้อแตกต่าง

1.2.5 เกี่ยวกับวิธีการ (Methodology) ได้แก่ การถามวิธีปฏิบัติหรือกรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะทำให้ได้ผลลัพธ์หรือเกิดผลตามที่ต้องการ โดยถามถึงวิธีการที่ใช้กันแพร่หลาย จนทำให้ได้ผล ที่มีประสิทธิภาพคำถามชนิดนี้มักจะถามเกี่ยวกับ วิธีปฏิบัติ แนวทางการแก้ปัญหาและการเปรียบเทียบหรือเลือกวิธีที่เหมาะสม

1.3 ความรู้รวบยอดในเนื้อเรื่อง (Knowledge of the universals and abstractions in field) เป็นการถามความสามารถในการจดจำข้อสรุปหรือหลักการของเรื่องที่เกิดจากการผสมผสานหลักขณะร่วม เพื่อรวบรวมและย่อลงมาเป็นหลักหรือหัวใจของเนื้อหานั้น ๆ คำถามความรู้รวบยอดมี 2 ชนิด คือ

1.3.1 เกี่ยวกับหลักวิชาและการขยาย (Principles and generalizations) ได้แก่ การถามสาระสำคัญ ๆ ของเรื่องที่ได้มาจากการสรุปลักษณะปลีกย่อยหรือรายละเอียดต่าง ๆ พร้อมทั้งความสามารถในการนำหลักเหล่านั้นไปสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น คำถามประเภทนี้มักจะถามเกี่ยวกับ หลักสรุป และการขยายหลักไปสู่สภาพอื่น

1.3.2 เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง (Theories and structures) ได้แก่การถามความสามารถในการโยงความสัมพันธ์จากรายละเอียดหรือหลักวิชาต่าง ๆ มาลงสรุปเป็นเนื้อหาสาระสำคัญจนตั้งเป็นเกณฑ์ ทฤษฎี หรือ โครงสร้างที่มีลักษณะร่วมกัน แนวคำถามมักจะถามเกี่ยวกับ ลักษณะร่วม และหลักวิชาที่ยึดถือร่วมกัน

2. ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึงความสามารถในการนำความรู้ความจำไปดัดแปลง ปรับปรุงเพื่อให้สามารถจับใจความอธิบาย หรือ เปรียบเทียบ ย่นย่อเรื่องราว ความคิดข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทั้งยังสามารถอธิบายและเปรียบเทียบสิ่งที่มีลักษณะและสภาพคล้ายคลึงเป็นทำนองเดียวกับของเดิมได้ บุคคลที่มีความเข้าใจในสิ่งใด จะสามารถแปลความหมายหรือตีความหรือขยายความเกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ คำถามที่ใช้ความเข้าใจแบ่งออกได้ 3 ชนิดคือ

2.1 การแปลความ (Translation) ได้แก่คำถามที่ให้อธิบายความตามลักษณะและนัยของเรื่องราวต่าง ๆ โดยให้แปลเรื่องราวเดิมออกมาเป็นคำพูดใหม่ ลักษณะใหม่ตามเลขนัยเดิม คำถามแบบนี้มักถามเกี่ยวกับ แปลความหมายคำ กลุ่มคำ ประโยค ข้อความ แปลภาพ สัญลักษณ์ ตาราง กราฟ การยกตัวอย่าง และการเปรียบเทียบ เปรียบเปรยต่าง ๆ

2.2 การตีความ (Interpretation) เป็นการถามความสามารถในการโยงความสัมพันธ์ของรายละเอียดต่าง ๆ ของเรื่องราว เพื่อนำมาอธิบาย เรียบเรียง บันทึกลงในแง่มุมใหม่ ทั้งนี้จะต้องอาศัยการค้นหาเปรียบเทียบทั้งรายละเอียดและสิ่งที่เป็นเงื่อนไขต่างๆ เพื่อแปลความหมาย แล้วนำสิ่งที่แปลความได้นั้นมาเปรียบเทียบพิจารณาต่ออีกชั้นหนึ่ง การถามให้ตีความหมายมักจะถามเกี่ยวกับ ตีความเรื่อง และตีความข้อเท็จจริง

2.3 การขยายความ (Extrapolation) เป็นการถามความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริงหรือสภาพในปัจจุบัน ไปพยากรณ์หรือขยายความคิด คาดคะเนข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ไกลจากที่เป็นอยู่อย่างสมเหตุเข้าใจในแง่การขยายความอาจจะให้เรื่องราว เหตุการณ์ หรือข้อเท็จจริงทั้ง

ไปให้ไกล ไปข้างหน้าและข้างหลังหรือเบื้องหลัง จึงมักถามเกี่ยวกับ การคาดคะเน พยากรณ์ แนวโน้ม ความคิด และการขยายความแบบสมมุติ

3. การนำไปใช้ (Application) หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจที่มีในเรื่องราวข้อเท็จจริงวิธีการต่าง ๆ ไปใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน หรือในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน การนำไปใช้จัดเป็นความสามารถขั้นสูงกว่าความจำ ความเข้าใจ โดยต้องสามารถที่จะนำความจำและความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นสูตร กฎ ทฤษฎีหรือรายละเอียดทั่ว ๆ ไป ไปใช้แก้ปัญหาที่มีลักษณะผิดแผกแตกต่างจากที่เคยพบเห็นมา คำถามที่ใช้ถามความสามารถในการนำไปใช้ มักจะถามเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ การนำหลักวิชาไปแก้ปัญหา หรือไปใช้เป็นหลักปฏิบัติ การนำความรู้ไปอธิบายหลักวิชา หรือยกตัวอย่าง และการถามเหตุผลของการปฏิบัติ

4. การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถในการแยกหารายละเอียดหาประเด็นของเรื่องราว เหตุการณ์ การกระทำ ความจริงต่าง ๆ เพื่อนำมาพิจารณาไตร่ตรอง เปรียบเทียบ หาสาระหรือแก่นสารหลักการ ความเกี่ยวข้อง หรือหามูลเหตุหรือต้นกำเนิดของสิ่งนั้น ๆ ลักษณะของการวิเคราะห์ คือ การใช้วิจารณ์ญาณเพื่อไตร่ตรองนั่นเอง คำถามประเภทนี้แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

4.1 วิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of elements) เป็นคำถามที่ต้องการให้เด็กค้นหาคุณลักษณะที่เด่นชัดของเรื่องราว ความคิด การกระทำหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ คำถามแบบนี้มักจะถามเกี่ยวกับ องค์ประกอบที่สำคัญ วัตถุประสงค์ สาระสำคัญ หัวใจของเรื่องสาเหตุและ ต้นกำเนิด

4.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of relationships) เป็นคำถามเกี่ยวกับการค้นหาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะต่าง ๆ ของเรื่อง ของเหตุการณ์ ว่าพาดพิง เกี่ยวโยงกันอย่างไร มากน้อยเพียงใด รวมทั้งผลที่เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ลักษณะคำถามมักถามเกี่ยวกับ ความสอดคล้องสัมพันธ์ ความขัดแย้งกัน เหตุและผลที่ตามมา

4.3 วิเคราะห์หลักการ (Analysis of principles) เป็นการวัดความสามารถเค้าเงื่อนหลักที่ยึดถือเทคนิค ระเบียบวิธี โครงสร้าง ของเรื่องราว ความคิด คำพูด คำถามแบบนี้มักจะถามในลักษณะต่อไปนี้ ถามโครงสร้าง ถามหลักวิธีหรือวิธีการที่ยึดถือ

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวม ผสมผสานสิ่งต่าง ๆ เช่น สิ่งของ ข้อเท็จจริงรายละเอียด ความคิด เพื่อนำมาผลิตหรือทำให้เป็นสิ่งใหม่ หรือเพื่อหาข้อสรุปเป็นข้อยุติ การวัดความสามารถในด้านการสังเคราะห์ มีคำถามอยู่ 3 แบบ คือ

5.1 สังเคราะห์ข้อความ (Production of a unique communication) เป็นการวัดความสามารถในการแสดงการสื่อสารเพื่อเสนอความคิด เรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยข้อความภาพ การพูด ลักษณะดังกล่าวก็คือการผลิตข้อความบทประพันธ์ การเขียนภาพ การพูด การวัด ความสามารถดังกล่าว นิยมใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติเป็นหลักหรือใช้ข้อสอบแบบความเรียง

เพราะจะช่วยให้การวัดเที่ยงตรงกว่าแบบอื่น ๆ ลักษณะคำถามประเภทนี้มักจะเกี่ยวกับให้แต่งบทประพันธ์ ให้แต่งเรื่องราวต่าง ๆ หรือการเรียงความ ให้วาดภาพโดยจำลองความคิดของคุณ (ไม่ใช่ภาพเหมือนตัวอย่าง) และให้อภิปรายเล่าเรื่อง

5.2 สังเคราะห์แผนงาน (Production of a plan or proposed set of operations) เป็นการวัดความสามารถในการผลิตโครงการ แผนปฏิบัติหรือการวางแผนกิจกรรมงานต่าง ๆ ว่าจะต้องกระทำอย่างไร ต้องเตรียมสิ่งใด มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร ต้องเตรียมแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ดังนั้น คำถามชนิดนี้จึงนิยมถามแบบเดียวกับการสังเคราะห์ข้อความ คือใช้วิธีให้เด็กเขียนโครงการต่าง ๆ ออกมา หรือใช้วิธีบรรยายถึงแผนการต่าง ๆ ลักษณะคำถามจึงมักถามเกี่ยวกับ การเสนอแผนการ การวางแผนกิจกรรม ขั้นตอนการปฏิบัติ และปัญหาที่อาจมีรวมทั้งวิธีแก้ไข

5.3 สังเคราะห์ความสัมพันธ์ (Derivation of a set of abstract relation) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการเก็บรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อนำมาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ตรวจสอบหาข้อยุติหรือลงสรุป โดยการเชื่อมโยงรายละเอียดเหล่านั้น ลักษณะดังกล่าวคือความสามารถในการริเริ่มสร้างสรรค์นั่นเอง คำถามที่นิยมใช้ส่วนใหญ่จะเป็น การ นำรายละเอียดมาตั้งสมมุติฐานใหม่ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และหาข้อสรุปหรือข้อยุติที่เหมาะสม

6. การประเมินค่า (Evaluation) เป็นการวินิจฉัย ตีราคา เรื่องราว ความคิด การกระทำ เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการสรุปเป็นคุณค่าว่า ดี - เลว เหมาะ - ไม่เหมาะสม อย่างมีหลักเกณฑ์ ดังนั้น คำถามที่วัดการประเมินค่าจึงเป็นคำถามที่ให้เด็กพิจารณาตัดสินสิ่งต่าง ๆ เช่น บทประพันธ์ ผลงาน ความคิดเห็น ตลอดจนเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเหมาะสมหรือดีเลวหรือไม่ เพราะเหตุใด โดยสามารถใช้คำถามได้ 2 แบบ คือ

6.1 อาศัยข้อเท็จจริงภายใน (Judgments in terms of internal evidence) เป็นคำถามที่ให้ประเมินสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ข้อเท็จจริง รายละเอียด หลักการ หรือทฤษฎีต่าง ๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินพิจารณา นั่นคือบรรดาเกณฑ์ที่นำมาใช้ตัดสินหรือประเมินนั้น เป็นเรื่องราวหรือเป็นความจริงตามเนื้อหาและหลักวิชาที่ปรากฏอยู่จริงการถามจึงมักจะให้ตัดสินหรือประเมินเกี่ยวกับ ความถูกต้องเหมาะสมของเรื่อง ประสิทธิภาพของวิธีการ คุณค่าของผลงาน ความสมเหตุสมผลของเรื่อง วิธีการ และความคิด

6.2 อาศัยเกณฑ์ภายนอก (Judgments in terms of criteria) เป็นคำถามที่ให้พิจารณาตัดสินสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกันแบบนี้เพียงแต่เกณฑ์ที่ใช้พิจารณาตัดสินนั้น เป็นเกณฑ์ที่ได้มาจากสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากข้อเท็จจริงหรือหลักวิชา ส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ที่เกี่ยวกับแผนทางสังคม ลัทธิการปกครอง ค่านิยม คุณธรรมต่าง ๆ ที่เป็นบรรทัดฐานของคนส่วนรวม คำถามประเภทนี้จึงมักให้

ประเมินค่าเกี่ยวกับ ลักษณะโดยสรุปรวม การเปรียบเทียบความเหมาะสม ลักษณะเด่นและด้อย การตัดสินใจตามมาตรฐาน

4.2 เครื่องมือวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย

การวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย เป็นการวัดความสามารถด้านสติปัญญา ได้แก่ ความสามารถด้านความรู้ – ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยที่ใช้กันส่วนใหญ่คือ แบบทดสอบมีรายละเอียดดังนี้

แบบทดสอบ คือ ชุดของคำถามหรือกลุ่มงานใด ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อจะชักนำให้ผู้ถูกทดสอบ แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาให้ผู้สอบสังเกตได้และวัดได้ แบบทดสอบสามารถแบ่งออกได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้แบ่งดังนี้

1. แบ่งตามสมรรถภาพที่จะวัด แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement test) เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดสมรรถภาพด้านสมอง แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ 1) แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน มีใช้กันทั่วไปในโรงเรียนซึ่งทำให้ครูสามารถวัดได้ตรงจุดมุ่งหมายเพราะครูผู้สอนเป็นผู้ออกข้อสอบเอง 2)แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทั่ว ๆ ไปที่ได้มีการหาคุณภาพมาแล้ว มีมาตรฐานในดำเนินการสอบและมาตรฐานในการแปลความหมายของคะแนนซึ่งมีข้อดีคือคุณภาพของแบบทดสอบเป็นที่เชื่อถือได้ทำให้สามารถนำผลไปเปรียบเทียบได้กว้างขวางกว่า

1.2 แบบทดสอบวัดความถนัด (Aptitude test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความสามารถที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาในอดีตของผู้เรียนเพื่อใช้พยากรณ์หรือทำนายอนาคตของผู้เรียนโดยอาศัยข้อเท็จจริงในปัจจุบันแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ 1) แบบทดสอบวัดความถนัดเฉพาะอย่าง หรือความถนัดพิเศษ เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดความสามารถเฉพาะอย่าง เกี่ยวกับอาชีพหรือความสามารถพิเศษ เช่น ความถนัดทางช่าง ความถนัดทางเครื่องกล ความถนัดทางดนตรี กีฬา เป็นต้น 2) แบบทดสอบวัดความถนัดทางการเรียน เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดความสามารถด้านวิชาการต่าง ๆ เช่น ความถนัดด้านภาษา ความถนัดด้านคณิตศาสตร์ เป็นต้น แบบทดสอบประเภทนี้ใช้วัดเพื่อพยากรณ์ว่าผู้เรียนจะสามารถเรียนต่อทางด้านใดจึงจะประสบความสำเร็จ

1.3 แบบทดสอบบุคคล-สังคม (Personal-social test) เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดบุคลิกภาพ และการปรับตัวของบุคคล ได้แก่ แบบทดสอบวัดเจตคติ แบบทดสอบวัดความสนใจ แบบทดสอบวัดการปรับตัว

2. แบ่งตามจุดมุ่งหมายในการสร้าง แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

- 2.1 แบบทดสอบอัตนัยหรือแบบความเรียง (Subjective test or essay type)
- 2.2 แบบทดสอบปรนัยหรือแบบให้ตอบสั้น ๆ (Objective test or short answer)
3. แบ่งตามจุดมุ่งหมายในการใช้ประโยชน์ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
  - 3.1 แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัย (Diagnostic test)
  - 3.2 แบบทดสอบเพื่อทำนายหรือพยากรณ์ (Prognostic test)
4. แบ่งตามเวลาที่กำหนดให้ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
  - 4.1 แบบทดสอบวัดความเร็ว (Speed test)
  - 4.2 แบบทดสอบวัดความสามารถสูงสุด (Power test)
5. แบ่งตามลักษณะการตอบ แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ
  - 5.1 แบบทดสอบภาคปฏิบัติ (Performance test)
  - 5.2 แบบทดสอบเขียนตอบ (Paper-pencil test)
  - 5.3 แบบทดสอบปากเปล่า (Oral-test)
6. แบ่งตามลักษณะและโอกาสในการใช้ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
  - 6.1 แบบทดสอบย่อย (Formative test)
  - 6.2 แบบทดสอบรวม (Summative test)
7. แบ่งตามเกณฑ์การนำผลการสอบไปประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
  - 7.1 แบบทดสอบอิงเกณฑ์ (Criterion reference test)
  - 7.2 แบบทดสอบอิงกลุ่ม (Norm reference test)
8. แบ่งตามสิ่งเร้า แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
  - 8.1 แบบทดสอบทางภาษา (Verbal test)
  - 8.2 แบบทดสอบที่ไม่ใช้ภาษา (Non-verbal test)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวัดความรู้ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้วิชานาฏศิลป์ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ

5. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะปฏิบัติ

การที่คนเราเรียนรู้และทำสิ่งต่าง ๆ ได้ นั้น นอกจากต้องอาศัยแรงจูงใจ มโนทัศน์ การแก้ปัญหาความคิดพินิจพิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และเจตคติแล้ว ยังต้องอาศัยทักษะในการทำงาน ทักษะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การทำงานคล่องแคล่วมีประสิทธิภาพ ในการเรียนการสอนที่แท้จริงเชื่อว่า จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้เท่านั้น แต่ต้องให้เขาเกิดทักษะด้วย

ในการเรียนทักษะมีลักษณะเป็นการลองผิดลองถูก เช่น เด็กหัดพูด หัดเดิน เด็กต้องเป็นผู้กระทำเอง หัดขับรถจะต้องขับเองจริง ๆ เรียนด้วยการกระทำ

5.1 ความหมายของทักษะ

ทักษะ ตรงกับคำว่า Skill ในภาษาอังกฤษ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2542 : 392) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความชำนาญ จากความหมายนี้ทักษะจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการฝึกฝนอยู่เป็นประจำ จึงจะเกิดความชำนาญในการเรียน

ส. วาสนา ประवालพฤษย์ (2537 : 5) ได้ให้ความหมายของทักษะไว้ว่า คือความชำนาญ วิชาทักษะหรือเนื้อหาที่เป็นทักษะ หมายถึงวิชาที่จะต้องสอนให้เกิดความชำนาญ สามารถนำไปใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว ว่องไว ไม่ผิดพลาด วิชาเหล่านี้เปรียบเสมือนเครื่องมือ เครื่องใช้ที่จะต้องฝึกใช้ให้เกิดความชำนาญจึงจะสามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้ได้ดี มีประสิทธิภาพ ความชำนาญจะเกิดขึ้นได้ต้องฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ และทำมาก ๆ ก็จะเกิดความชำนาญเกิดทักษะขึ้น ทำนองเดียวกัน วิชาทักษะหรือเนื้อหาที่ประสงค์จะให้เกิดทักษะก็ต้องใช้วิธีสอนโดยฝึกให้ผู้เรียนทำมาก ๆ บ่อย ๆ ครั้งจนเกิดความชำนาญขึ้น

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2530 : 100) กล่าวว่า ทักษะ หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่เคลื่อนไหวที่ประสานสัมพันธ์ และต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ ซึ่งตรงกับคำว่า “เชี่ยวชาญ” และ “ชำนาญ” และ “คล่องแคล่ว” เช่น การอ่านภาษาอังกฤษหรือการเขียนภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว จนเรียกว่ามีทักษะหรือมีความเชี่ยวชาญในการอ่านภาษาอังกฤษ หรือการเขียนภาษาอังกฤษ เป็นต้น

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2524 : 270) กล่าวว่า ทักษะ คือ ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถในการแสดงออกได้ต่อเนื่องกันหรือประสานสัมพันธ์กับอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายหรือความคิดที่ได้ตอบสนองปัญหาอย่างคล่องแคล่ว ถูกต้องจนเป็นนิสัยหรือเป็นแบบอัตโนมัติ เช่น คนพูดภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่ว แสดงถึงการมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ เสมือนที่พิมพ์ดีดได้ถูกต้องและรวดเร็ว แสดงถึงการมีทักษะในการใช้มือ เป็นต้น

ดี เชคโค (De Cecco. 1968 : 277) กล่าวว่า ทักษะ คือ การกระทำที่มีลักษณะเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยการตอบสนองนั้น ๆ มีลักษณะต่อเนื่องกัน การตอบสนองนั้น ๆ เป็นการประสานงานกันของการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ ตั้งแต่ 2 ส่วนขึ้นไป การตอบสนองนั้น ๆ มีการแสดงออกที่เป็นกระบวนการ

5.2 ลักษณะของทักษะ

ดี เชคโค (De Cecco. 1968 : 277 – 281) ได้กล่าวถึงลักษณะของทักษะไว้ดังนี้

1. มีการตอบสนองที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ (Response chain) เมื่อมีสิ่งเร้าเกิดขึ้นบุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นในลักษณะที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ และเป็นไปโดยอัตโนมัติ เช่น นักกีฬาฟุตบอล ซึ่งมีทักษะในการเล่นฟุตบอล ขณะที่เขาอยู่ในสนามฟุตบอลและเห็นว่าลูกฟุตบอลกำลังกลิ้งมา หรือกำลังลอยอยู่ในอากาศ ใกล้เคียงถึงตัวเขา เขาจะเตรียมตอบสนองต่อลูกฟุตบอลด้วยการหยุดลูกฟุตบอล หรือส่งลูกฟุตบอลต่อไปให้เพื่อนนักฟุตบอลคนอื่นที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ ถ้าเขาหยุดลูกฟุตบอล เขาจะหยุดมันได้ด้วยควมนุ่มนวล และในทันทีนั้นเขาอาจจะเลี้ยงลูกฟุตบอลต่อไปผ่านคู่ต่อสู้หรือฝ่ายตรงข้ามไปได้ด้วยดี ด้วยทักษะ ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญนั่นเอง

2. มีการเคลื่อนไหวที่ผสมผสานกัน (Movement-coordination) เมื่อบุคคลได้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าในลักษณะที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่นั้น จะเห็นได้ว่าอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะเคลื่อนไหวในลักษณะผสมผสานกัน เช่น ผู้ที่มีทักษะในการพิมพ์ดีดจะเห็นได้ว่าการประสานกันระหว่างตาและนิ้วมือ ตาของผู้พิมพ์ดีดจะดูที่ต้นฉบับ ส่วนมือก็กดตัวอักษรที่เป็นพิมพ์ดีด ผู้ที่มีทักษะในการพิมพ์ เสียงพิมพ์จะดังในลักษณะที่เรียกว่า “ข้าวตอกแตก” ส่วนผู้ที่ขาดทักษะในการพิมพ์ เสียงพิมพ์จะดังในลักษณะที่เรียกว่า “น้ำค้างตก” เป็นต้น

3. รูปแบบของการตอบสนองมีลักษณะเฉพาะ (Response patterns) ทักษะในเรื่องใดจะมีรูปแบบของการตอบสนองเป็นลักษณะเฉพาะของเรื่องนั้น เช่น ผู้ที่มีทักษะในการพิมพ์ดีด จะมีรูปแบบของการตอบสนองต่อเครื่องพิมพ์ดีดเป็นการเฉพาะ ซึ่งแตกต่างไปจากผู้ที่มีทักษะในการเล่นดนตรี หรือผู้ที่มีทักษะในการเขียนภาพศิลป์ เป็นต้น

5.3 ประเภทของทักษะ

เบอร์นาร์ด (Bernard, 2000 : Online) ได้แบ่งทักษะไว้ 2 ประเภท ดังนี้คือ

1. ทักษะทางกลไกการสัมผัส (Sensorimotor skill) เป็นทักษะเกี่ยวกับการใช้กลไกกล้ามเนื้อและข้อต่อ เป็นการเคลื่อนไหวทางกลไกโดยอัตโนมัติ เช่น การเดิน การขับจักรจักรยาน การใช้เครื่องครัวของแม่ครัว การเดินร่า ฯลฯ

2. ทักษะทางกลไกการรับรู้ (Perceptual-motor skill) เป็นทักษะในระดับที่ซับซ้อนขึ้น ต้องอาศัยทั้งการรับรู้และการเคลื่อนไหวทางกลไก มักจะเป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับการจำและการคิด ตัวอย่างเช่น ในขณะที่เราใช้นิ้วมือเขียนหนังสือ เราจะต้องใช้การเคลื่อนไหวของนิ้วและมือ การจำ การคิด และสายตาเป็นต้น

5.4 กระบวนการเกิดทักษะ

มาลินี จุฑะลพ (2527 : 128) ได้กล่าวไว้ว่า ฟิทท์ (Fitt) กำหนดกระบวนการเกิดทักษะไว้ 3 ขั้นตอน คือ

1. **ขั้นความรู้ความเข้าใจ (Cognitive phase)** ทักษะในขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนทักษะจะทำความเข้าใจ หรือเรียนรู้ธรรมชาติของทักษะ ปกติทักษะขั้นนี้จะเกิดขึ้นโดยไม่ต้องใช้เวลาฝึกฝนมาก ความรู้ความเข้าใจนั้นอาจเกิดจากการสังเกต จากการสอนหรือการอธิบายจากผู้อื่นการเรียนทักษะในขั้นนี้ ผู้เรียนจะต้องสนใจเป็นพิเศษ แต่จะมีความผิดพลาดได้ อาจจะทำให้ช้า ถ้าการประสานสัมพันธ์ทางกลไกยังไม่ดีหรือถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อม

2. **ขั้นของการจัดระเบียบกลไกกล้ามเนื้อ (Organizing phase)** เป็นขั้นที่มีทักษะระดับกลางในขั้นนี้ อวัยวะรับสัมผัส อวัยวะแสดงออกและการตรวจสอบความถูกต้องจากการกระทำนั้น ๆ มีการประสานกันอย่างมีระเบียบ ซึ่งสามารถประกอบกิจกรรมได้ดีจนเกือบจะเป็นอัตโนมัติ เป็นขั้นใช้กลไกกล้ามเนื้อมากกว่าการใช้ความรู้ความเข้าใจการเกิดทักษะในขั้นนี้จะทำได้ดีแม้จะมีความตั้งใจน้อย สามารถตรวจสอบความถูกต้องหรือรู้ผลในสิ่งที่ทำได้รวดเร็ว และการตอบสนองที่สม่ำเสมอ

3. **ขั้นที่มีทักษะอย่างสมบูรณ์ (Perfecting phase)** ขั้นนี้ต้องใช้การเรียนรู้ผ่าน ซึ่งจะต้องผ่านมาจากการเรียนขั้นที่ 1 และ 2 มาก่อน เป็นทักษะระดับที่สามารถทำได้รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นไปโดยอัตโนมัติโอกาสที่จะผิดพลาดมีน้อยมาก

คูวิมล ว่องวานิช (2545 : 43) ได้ให้ความหมายการวัดทักษะปฏิบัติไว้ว่า การวัดทักษะปฏิบัติประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ต้องมีการปฏิบัติงานหรือแสดงกระบวนการปฏิบัติงานให้ปรากฏ
2. การปฏิบัติงานต้องอาศัยกลไกการทำงานของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ประสานสัมพันธ์กัน
3. การปฏิบัติงานควรมีการกระทำซ้ำบ่อยครั้ง
4. การปฏิบัติงานเป็นกระบวนการทำให้เกิดการเรียนรู้

การวัดภาคปฏิบัตินั้นต้องมีการให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติงานแน่นอน หากประมวลแนวคิดของนักวัดผลทั้งหลายจะพบว่าทักษะการปฏิบัติงานเป็นความสามารถซึ่งอาจจะเป็นด้านสมอง หรือไม่ใช่ทางสมองก็ได้ ทั้งนี้ทักษะดังกล่าวสามารถทดสอบได้โดยให้ผู้ถูกทดสอบ “แสดง” ให้ดูเพื่อจะได้มีข้อมูลในการตัดสินระดับความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งความถูกต้องในกระบวนการปฏิบัติงานหรือคุณภาพของผลงานที่เป็นผลมาจากกระบวนการปฏิบัตินั้น หรือทั้งกระบวนการและผลงาน การวัดภาคปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่วัดทักษะที่วัดเป็นความสามารถด้านใดก็ได้ แม้กระทั่งความสามารถด้านภาษา จุดสำคัญอยู่ที่ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นนั้น เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในรูปของการปฏิบัติ โดยสิ่งเร้าที่นำเสนอเป็น Verbal หรือ Non-verbal ก็ได้

จากกระบวนการข้างต้น สรุปได้ว่ากระบวนการเกิดทักษะจะเริ่มจากความรู้ความเข้าใจขั้นต้นก่อนจากนั้นจะเป็นการจัดระเบียบกลไกกล้ามเนื้อและกระบวนการที่มีทักษะอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการทางสรีรวิทยาหรือกระบวนการทางจิตวิทยาด้วยซึ่งมีผลต่อกระบวนการเกิดทักษะ

5.5 การวัดทักษะปฏิบัติ

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการวัดด้านการปฏิบัติไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

ส. วาสนา ประवालพฤษ์ (2537 : 1) ให้ความหมายของการทดสอบภาคปฏิบัติไว้ว่า เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดทักษะในการปฏิบัติงาน เช่น การเล่นกีฬา การเล่นดนตรี การปรุงอาหารหรือการควบคุมเครื่องจักรในโรงงาน เป็นต้น การประเมินผลสัมฤทธิ์โดยการสอบการปฏิบัติลักษณะนี้มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง 2 ประการ คือ วิธีการ (Procedures) และผลงาน (Products)

เขียน ไชยสร (2529 : 37) ให้ความหมายของการวัดผลงานภาคปฏิบัติว่าเป็นการวัดความสามารถของบุคคลในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยบุคคลนั้นได้ลงมือปฏิบัติและการจัดการทำ (Manipulate) ซึ่งมีการเกี่ยวข้องกับหรือสัมพันธ์กับสิ่งที่อยู่ในลักษณะรูปธรรม (Materials or physical objects) โดยทางกายหรือการรับรู้ทางประสาทสัมผัส

เมห์เรนส์และเลห์แมน (Mehrens & Lehman, 1984 : 208) กล่าวว่าด้านปฏิบัติ เป็นการทดสอบเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวหรือการตอบสนองที่เป็นการกระทำของผู้ถูกทดสอบซึ่งผู้ทดสอบจะอยู่ในสถานการณ์จริงหรือคล้ายจริงมากที่สุด

จากความหมายของทักษะและการวัดด้านปฏิบัติ สรุปได้ว่า การวัดผลด้านทักษะปฏิบัติหมายถึงการทดสอบที่เกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ เพื่อพิจารณากระบวนการ และผลผลิตที่เกิดขึ้น ว่ามีความเหมาะสมกับสิ่งเร้าเพียงใดในรูปของการปฏิบัติ

เมห์เรนส์และเลห์แมน (Mehrens & Lehman, 1984 : 208) ได้กำหนดขั้นตอนในการพัฒนากระบวนการวัดทักษะปฏิบัติไว้ 6 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ ในขั้นนี้ผู้สอนต้องศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่ามุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมใด ต้องการให้บรรลุในเรื่องใด แล้วกำหนดงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรรายวิชานั้น

2. การกำหนดสถานการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ผู้วัดต้องกำหนดสภาพการณ์ หรือเงื่อนไขในการปฏิบัติงานแก่ผู้เรียนให้ชัดเจนว่าจะมีลักษณะใด การวัดทักษะอาจเกิดขึ้นในสภาพการณ์จริง ในสถานการณ์ที่มีการจำลองให้คล้ายคลึงกับสภาพการณ์จริง ในสถานการณ์ที่

ผู้สอนควบคุมในเงื่อนไขต่าง ๆ ในการทำงานเพื่อการทดสอบกระบวนการปฏิบัติงานในครั้งนั้น ๆ หรือในสถานการณ์ที่ไม่ต้องลงมือปฏิบัติงาน แต่วัดโดยทดสอบด้วยข้อสอบ

3. การกำหนดคุณลักษณะที่ใช้ในการวัดทักษะ (Performance outcome) โดยเน้นให้เห็นว่าในการปฏิบัติงานนั้นให้ความสำคัญกับการวัดกระบวนการหรือผลงาน หรือทั้งสองส่วน และจะวัดผ่านตัวบ่งชี้อะไรบ้าง

4. การกำหนดวิธีการวัดภาคปฏิบัติที่เหมาะสมกับพฤติกรรมที่จะวัด วิธีการที่ใช้มีหลายประเภท ได้แก่ การทดสอบด้วยข้อสอบ การให้ปฏิบัติงานจริง การให้ส่งสิ่งของที่ผลิตได้

5. การกำหนดความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ ความเหมาะสมของผู้วัด ช่วงเวลาที่ทำ การวัดในขั้นตอนนี้ผู้วัดต้องตัดสินใจเกี่ยวกับประเภทของเครื่องมือใช้ในการวัด การสร้างเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

6. การกำหนดวิธีการประเมินผลและรายงานผลการวัดทักษะปฏิบัติ

5.6 เครื่องมือในการวัดผลทักษะปฏิบัติ

ในการประเมินด้านการปฏิบัติโดยมากผู้ตรวจต้องให้คะแนนกระบวนการหรือผลงานของผู้เข้าสอบหากไม่มีเครื่องมือและเกณฑ์ในการตัดสินใจก็จะหาความเที่ยงตรงได้ ดังนั้นจึงมีการสร้างเครื่องมือเพื่อช่วยให้ผู้ตรวจให้คะแนนได้สะดวกและเที่ยงตรงมากขึ้น เครื่องมือในการวัดผลด้านการปฏิบัติ มีหลายแบบมีการจัดแบ่งลักษณะแตกต่างกันไป ซึ่งพอจะรวบรวมได้ดังนี้

แบบสำรวจรายการ (Check list) แบบสำรวจรายการจะเป็นรายการที่กำหนดไว้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องการให้กระทำหรือวิธีการที่มีจุดประสงค์จะให้ทำตามนั้น ผู้สังเกตจะตรวจสอบความต้องการว่าผู้ถูกประเมินได้ทำตามรายการนั้นหรือไม่ การใช้แบบสำรวจเป็นการกำหนดน้ำหนักคะแนนว่าได้หรือไม่ได้ ถ้าผ่านหรือได้แสดงว่าผู้ปฏิบัติได้ทำตามรายการนั้นถูกต้อง ถ้าไม่ได้แสดงว่าทำไม่ถูกต้อง ในการสังเกตการณ์ปฏิบัติบางครั้งอาจให้ผู้สังเกตบันทึกลำดับที่ของการปฏิบัติหรือพฤติกรรม ตามลำดับตั้งแต่ 1 เป็นต้นไปก็ได้ ซึ่งในลักษณะนี้จะทำให้มองเห็นภาพรวมของการปฏิบัติงานอีกด้วย (ส. วาสนา ประवालพุกษ์. 2537 : 3) ในบางครั้งอาจมีการระบุความถี่ของพฤติกรรมที่ทำด้วย เช่น ยิ้ม 3 ครั้ง ยกมือ 5 ครั้ง ซึ่งจะบอกถึงความเข้มข้นของการปฏิบัติเช่นกัน (Mehrens & Lehman. 1978 : 351) โดยจัดเป็นรูปแบบได้ดังนี้

1. แบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) มาตราส่วนประมาณค่าไม่ได้มีความแตกต่างจากแบบสำรวจรายการมากนัก เพียงแต่มีการขยายลำดับคะแนนที่ให้เพิ่มขึ้น แต่เป็นที่นิยมในการใช้ประมาณการปฏิบัติมากกว่าเพราะมีคุณสมบัติในการวัดคุณลักษณะที่ต่อเนื่อง อาจทำเป็น 2 ระดับ จนถึง 10 ระดับแต่นิยมทำเป็นเลขคี่มากกว่า เช่น 3, 5, 7, ระดับ (ส. วาสนา ประवालพุกษ์. 2537 : 3)

2. แบบจัดอันดับ (Ranking) การจัดอันดับเป็นวิธีที่จะเรียงลำดับผู้เรียนในคุณสมบัติหนึ่ง ๆ ตามที่กำหนดให้ซึ่งสามารถใช้ในการวัดวิธีหรือผลงานได้ แต่ส่วนใหญ่ใช้ในการวัดผลงานมากกว่า การจัดอันดับมีความเชื่อมั่นสูงขึ้นไป ถ้าจัดอันดับด้วยคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่งโดยเฉพาะและมีนิยามของคุณสมบัติที่ชัดเจน แต่ถ้าจัดอันดับหลายอย่างในคราวเดียวกันจะทำให้ความเชื่อมั่นต่ำลง เช่น ครูจัดอันดับในการเลือกตำแหน่งในการนิคยาเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่จัดอันดับความสามารถในการนิคยา (ซึ่งรวมถึง การจับเข็ม การเตรียมบริเวณที่นิค ความปลอดภัย การยึดผิวหนัง) เป็นต้น

ในการจัดอันดับคุณภาพผลงาน ซึ่งมักใช้ในการสอบด้านการปฏิบัตินั้น ครูอาจจะแบ่งคุณภาพผลงานออกเป็นหลายประการแล้วจัดอันดับทีละคุณภาพ การจัดอันดับที่ง่ายและสะดวกโดยมากนิยมใช้หลักการแบ่งทีละ 3 ดังนี้ (ส. วาสนา ประมวลพฤกษ์. 2537 : 2 – 3)

1. นำผลงานทั้งหมดมาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ สูง ปานกลาง ต่ำ
2. นำกลุ่มปานกลางมาพิจารณาแบ่งเป็น 3 อีกครั้ง หลังจากนั้นทำเช่นเดียวกันในกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำ
3. กำหนดให้กลุ่มสูงเป็น 9, 8, 7 ซึ่ง 9 คือ กลุ่มที่มีผลงานดีที่สุดในกลุ่มสูง และ 7 คือ กลุ่มที่มีผลงานต่ำที่สุดในกลุ่มสูง และให้กลุ่มกลางเป็น 6, 5, 4 และกลุ่มต่ำเป็น 3, 2, 1 ทั้งนี้ตัวเลขที่มีค่าสูงแทนคุณภาพงานที่สูง
4. นำกลุ่มที่อยู่ระหว่างกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำคือ 7 และ 6 มาพิจารณาเพื่อโยกย้ายให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และทำเช่นเดียวกันในกลุ่ม 4 และ 3

แบบบันทึก (Record) การบันทึกมักเป็นวิธีการที่ไม่ได้กำหนดรูปแบบไว้อย่างชัดเจนเหมือนวิธีอื่น ๆ ผู้บันทึกค่อนข้างมีอิสระในการบันทึกลงไปมากกว่าเครื่องมือชนิดอื่น การบันทึกเพียงครั้งเดียวไม่สามารถให้ข้อมูลที่มีความหมายนัก แต่การบันทึกต่อเนื่องหลาย ๆ ครั้งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้นการบันทึกไม่ควรลงความเห็นของผู้บันทึกลงไป ยกเว้นให้เขียนแยกให้ชัดเจน

5.7 การสร้างเครื่องมือวัดผลด้านทักษะปฏิบัติ

ในการสร้างเครื่องมือวัดผลด้านทักษะปฏิบัติมีขั้นตอน ดังนี้

1. วางแผนการสร้างเครื่องมือ โดย 1) ศึกษาจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของรายวิชาที่สอน 2) ศึกษาธรรมชาติของงานที่ให้ปฏิบัติ 3) วิเคราะห์คุณลักษณะของพฤติกรรมที่ต้องการวัด 4) กำหนดน้ำหนักความสำคัญของคุณลักษณะที่วัด
2. การดำเนินการสร้างเครื่องมือ โดย 1) การกำหนดวิธีการวัดคุณลักษณะด้านทักษะ 2) การกำหนดเครื่องมือวัดคุณลักษณะด้านทักษะปฏิบัติ 3) การกำหนดเนื้อหาที่ปรากฏในเครื่องมือ 4) การกำหนดวิธีการตรวจให้คะแนน 5) การสร้างคู่มือการใช้เครื่องมือ

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดย 1) การนำเครื่องมือไปทดลองใช้แล้วแก้ไขปรับปรุง 2) การวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ 3) การตัดสินผล

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบและสร้างเครื่องมือในการวัดทักษะปฏิบัติเป็นแบบประเมินทักษะปฏิบัติวิชานาฏศิลป์ ดังนี้ 1) แบบประเมินการปฏิบัติการร้องเพลง 2) แบบประเมินการปฏิบัติทำรำประกอบเพลง โดยสร้างเกณฑ์การประเมินในการพิจารณาในแต่ละรายการเป็น 4 ระดับ คือ ดีมาก ดี พอใช้ ควรปรับปรุง

6. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

6.1 ความหมายความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

ออสบอร์น (Osborn. 1957 : 23) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงจินตนาการประยุกต์ คือเป็นจินตนาการที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่ยากที่มนุษย์ประสบอยู่ มิใช่เป็นจินตนาการที่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยโดยทั่วไป ความคิดจินตนาการจึงเป็นลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ในการนำไปสู่ผลผลิตที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์

แอนเดอร์สัน (Anderson. 1959 : 7) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้งที่นอกเหนือไปจากการคิดอย่างปกติธรรมดา เป็นลักษณะภายในตัวบุคคลที่สามารถจะคิดได้หลายแง่หลายมุม และผสมผสานจนได้ผลิตผลใหม่ที่ถูกต้องสมบูรณ์กว่า

เมตนิค (Mednick. 1962 : 196) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถที่เชื่อมโยงสัมพันธ์องค์ประกอบในแบบใหม่ ๆ ได้ ถ้าสิ่งที่นำมาเชื่อมโยงกันนั้นมีความห่างไกลกันมากเพียงใด การเชื่อมโยงสัมพันธ์ก็มีความสร้างสรรค์มากขึ้นเพียงนั้น

ทอแรนซ์ (Torrance. 1962 : 16) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงกระบวนการของความรู้สึกไวต่อปัญหา หรือสิ่งบกพร่องที่ขาดหายไป แล้วรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น และทำการทดสอบสมมติฐานและรายงานผลที่ได้รับจากการค้นพบ

วอลลาซและโคแกน (Wallach & Kogan. 1965 : 34) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดโยงสัมพันธ์ (Association) คือ เมื่อระลึกถึงสิ่งใดได้ ก็จะเป็นสะพานให้ระลึกถึงสิ่งอื่นได้ต่อไปอย่างสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ เช่น เห็นคำว่าปากกาก็นึกถึงกระดาษ ดินสอ ขวดหมึก โตะ แก้ว ฯลฯ ยิ่งคิดได้มากเท่าไร ยิ่งแสดงถึงศักยภาพความคิดสร้างสรรค์มากเท่านั้น

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1959 : 90) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาซึ่งความคิดใหม่ ๆ เป็นการกระทำที่บุคคลเลือกมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อสร้างรูปแบบอย่างใหม่ ความคิดใหม่ หรือผลผลิตใหม่

กู๊ดและโพรฟี (ประสาธ อิศรปริดา, 2538 : 141 ; อ้างอิงจาก Good & Prophy, 1986 : 685) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดที่แปลกใหม่และมีคุณค่า ด้านความถูกต้อง เช่น แก้ปัญหาได้ถูกต้อง หรือเป็นคุณค่าด้านความสุขทางใจ เช่น ดนตรีทำให้ผู้ฟังมีความสุข

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2541 : 4) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง นอกเหนือไปจากลำดับขั้นของการคิดอย่างปกติ เป็นลักษณะภายในของบุคคลที่จะคิดหลายแง่หลายมุม ประสมประสานกันอันได้ผลิตผลใหม่ที่ถูกต้องสมบูรณ์

อารี พันธุ์ณี (2546 : 6) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอนอกนัย อันนำไปสู่การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลงปรุงแต่งจากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการคิดทฤษฎีหลักการได้สำเร็จ

ความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นความสามารถหรือกระบวนการทางปัญญาที่สามารถขยายขอบเขตความคิดที่อยู่เดิมสู่ความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดเดิมและเป็นความคิดที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

6.2 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

เจอร์ซิลด์ (Jersild, 1972 : 153-158) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีส่วนช่วยในการส่งเสริมเด็กในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ส่งเสริมสุนทรียภาพ เด็กจะรู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำเป็นตัวอย่าง โดยการยอมรับและชื่นชมในผลงานของเด็ก การพัฒนาสุนทรียภาพแก่เด็ก โดยให้เด็กเห็นว่าทุก ๆ อย่างมีความหมาย การส่งเสริมให้รู้จักสังเกตสิ่งที่แปลกจากสิ่งธรรมดาให้ได้ยินในสิ่งที่ไม่เคยได้ยิน และหัดให้เด็กสนใจในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

2. เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจและความก้าวร้าว

3. สร้างนิสัยในการทำงานที่ดี ขณะที่เด็กทำงานครูควรสอนระเบียบและนิสัยที่ดีในการทำงานควบคู่ไปด้วย เช่น หัดให้เด็กรู้จักเก็บของเป็นที่ ล้างมือเมื่อทำงานเสร็จ เป็นต้น

4. เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมือ เด็กจะสามารถพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่จากการเล่น การเคลื่อนไหว การเล่นบล็อก และการพัฒนากล้ามเนื้อเล็กจากการตัดกระดาษ ประดิษฐ์ภาพ วาดภาพ ด้วยนิ้วมือ การต่อภาพ การเล่นเกมกระดานตะปู

5. เปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เด็กจะชอบทำกิจกรรมและใช้วัสดุต่าง ๆ ซ้ำ ๆ กัน เพื่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น ครูจึงควรจัดหาวัสดุต่าง ๆ ไว้ให้เด็กมีโอกาสดำเนินการทดลองของตน เช่น ก่อสร้างสิ่งใหม่ เปลี่ยนไขและเศษวัสดุเหลือใช้ เพื่อให้เขาฝึกสมมติเป็นนักก่อสร้าง หรือสถาปนิก

ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อตนเอง และต่อสังคมดังต่อไปนี้

1. ต่อตนเอง

1.1 ลดความเครียดทางอารมณ์ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องการแสดงออกอย่างอิสระทั้งความคิดและการปฏิบัติ มีความมุ่งมั่นจริงจังในสิ่งที่คิด หากได้ทำตามที่คิดจะทำให้ลดความเครียดและความกังวลลง เพราะได้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเอง ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ที่บุคคลที่สร้างสรรค์ต้องการตอบสนอง ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจศึกษา ค้นคว้า ต้องการเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายความสามารถ เป็นต้น

1.2 มีความสนุกสนาน เพลิดเพลินและเป็นสุข บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์เมื่อได้ทำในสิ่งที่ตนคิด ๆ ได้เล่น ได้ทดลองกับความคิด จะรู้สึกพอใจ ตื่นเต้นกับผลงานที่จะเกิดขึ้น จะทำงานอย่างเพลิดเพลิน ทุ่มเทอย่างจริงจังและเต็มกำลังเต็มความสามารถและทำอย่างมีความสุข แม้จะเป็นงานหนักแต่จะเป็นเรื่องที่ย่างและเบา จะเห็นได้ว่าการทำงานของศิลปิน นักวิทยาศาสตร์ และนักสร้างสรรค์สาขาต่าง ๆ จะใช้เวลาทำงานติดต่อกันครั้งละหลาย ๆ ชั่วโมง และทำอย่างต่อเนื่องกันหลายปีจนค้นพบบางสิ่งบางอย่างที่สามารถผลิตผลสร้างสรรค์ออกมาได้

1.3 มีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง การได้ทำในสิ่งที่ตนคิด ได้ทดลอง ได้ปฏิบัติจริง เมื่องานนั้นประสบความสำเร็จจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง หากงานนั้นไม่สำเร็จบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเข้าใจและยอมรับผลที่เกิดขึ้น ได้เรียนรู้และค้นพบบางสิ่งบางอย่างอย่างความไม่สำเร็จ ช่วงนี้จะเป็นพื้นฐานให้เกิดความมุมานะ พยายาม และมีความกล้าที่จะก้าวไปข้างหน้าเพื่อความสำเร็จต่อไป

2. ต่อสังคม

2.1 ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะผลงานสร้างสรรค์นำมาซึ่งความแปลกใหม่ ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า ถ้าสังคมหยุดนิ่งจะทำให้สังคมนั้นล้าหลัง

2.2 ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประดิษฐ์กรรมความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เช่น เครื่องจักร รถยนต์ รถแทรกเตอร์ เครื่องวิดน้ำ เครื่องนวดข้าว เครื่องเก็บผลไม้ เครื่องบด สิ่ง

เหล่านี้ช่วยในการผ่อนคลายของมนุษย์ได้มาก ช่วยลดความเหนื่อยยาก ลำบากและทรมานได้มาก ไม่ต้องทำงานหนัก ทำให้ชีวิตมีความสุขมากขึ้น

2.3 ช่วยให้เกิดความสะดวกสบายและรวดเร็ว การค้นพบรถจักรยาน เรือที่ใช้เครื่องจักร รถไฟ เครื่องบิน ยานอวกาศ ทำให้การคมนาคมติดต่อกัน การเดินทางขนส่งสะดวกสบาย ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น

2.4 ความปลอดภัยในชีวิตและการมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น การค้นพบทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ชีวิตมนุษย์ไม่ต้องเสี่ยงอันตราย การค้นพบยารักษาโรค ป้องกันโรค เช่น การค้นพบวัคซีนต่าง ๆ ทำให้มนุษย์รอดพ้นจากการเป็นโรคโปลิโอ วัณโรค เป็นต้น การค้นพบความรู้ใหม่ ๆ ในเรื่องโภชนาการ การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพอนามัยต่าง ๆ ทำให้ประชาชนรู้จักปฏิบัติตนในด้านการป้องกัน ดูแลรักษาสุขภาพอนามัยทั้งร่างกายและจิตใจ มีส่วนทำให้คนมีชีวิตยืนยาวขึ้น

2.5 ช่วยประหยัดเวลา แรงงานและเศรษฐกิจ ผลการค้นพบในด้านต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การแพทย์ การศึกษา การเกษตร ช่วยให้มีมนุษย์มีเวลามากขึ้น สามารถนำพลังงานไปใช้ทำอย่างอื่นเพื่อก่อให้เกิดรายได้และเพิ่มพูนเศรษฐกิจได้มากขึ้น มีเวลาหาความรู้ ชื่นชมกับความงาม สุนทรียภาพและศิลปะได้มากยิ่งขึ้น

2.6 ช่วยให้การแก้ปัญหาสังคม เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องคิดหรือหาวิธีใหม่ ๆ มาใช้แก้ปัญหาให้หมดไป

2.7 ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและดำรงไว้ซึ่งมนุษยชาติ ความคิดสร้างสรรค์ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ศิลปะ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เป็นต้น ช่วยยกมาตรฐานการดำเนินชีวิต ทำให้มนุษย์เป็นสุข และสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เจริญขึ้นตามลำดับ

6.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. ทฤษฎีความคิดสองลักษณะ เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการทำงานของสมองมนุษย์มีแนวคิดเบื้องต้นว่า เฝ่าพันธุ์ของมนุษย์อยู่รอดสืบสายมาจนถึงคนรุ่นปัจจุบันได้ เพราะมนุษย์มีสมองอันเชี่ยวชาญ ซึ่งเกิดจากการทำงานของสมองที่มีสองส่วน โดยแบ่งหน้าที่กันทำในแต่ละส่วน และจากการค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับการทำงานของสมองสองซีกของมนุษย์มาเป็นเวลา 15 ปี นักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันสรุปได้ว่า มนุษย์แต่ละคนมีสมองสองซีก คือ สมองซีกซ้าย และสมองซีกขวา ซึ่งทำหน้าที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดในการรับรู้ความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ

ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากการทำงานของสมองซีกขวา ซึ่งทำหน้าที่คิดจินตนาการ ความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ ความซาบซึ้งในดนตรี ศิลปะ วรรณคดี เป็นต้น ส่วนสมองซีกซ้าย เป็นส่วนที่คิดและมีการทำงานออกมาเป็นรูปธรรม เช่น การวิเคราะห์ การหาเหตุผล กฎเกณฑ์

ตาราง 3 แสดงการทำงานของสมอง

สมองซีกซ้าย	สมองซีกขวา
- สรรหาถ้อยคำ	- ไม่มีถ้อยคำ
- วิเคราะห์	- สังเคราะห์
- ใช้เหตุผล	- หยั่งรู้
- เชิงตรรกวิทยา	- ความคิดเชิงสร้างสรรค์
- ความแบ่งแยก	- ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- มีกาลเวลา	- ไม่มีกาลเวลา
- โน้มเอียงเข้าหากฎเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์	- โน้มเอียงเข้าหากฎเกณฑ์ของดนตรี และศิลปะ

ความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเกิดจากการทำงานของสมองซีกขวา จะสามารถแสดงหรือบอกให้ผู้อื่นทราบได้ต้องเกิดจากการรวบรวมวิเคราะห์ และหาถ้อยคำของสมองซีกซ้ายเท่านั้น หากสมองทั้งสองซีกได้พัฒนาอย่างเหมาะสมทั้งสองซีก ก็จะสามารถทำคุณประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่มนุษยชาติได้อย่างมหาศาล

2. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของอูตา (The model AUTA) เป็นทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ที่เดวิส (Davis) และซัลลิแวน (Sullivan) คิดขึ้นในปี ค.ศ.1980 อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ด้วยการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์และจัดลำดับขั้นของการพัฒนาซึ่งมี 4 ลำดับขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์เป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้บุคคลเพิ่มความสำนึกในเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล เช่น การพัฒนาปรัชญา การรู้จักและเข้าใจตนเอง การมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์และการมีชีวิตที่ดีขึ้น

กว่าเดิม และเข้าใจนวัตกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าและวิธีแก้ปัญหาในปัจจุบันและอนาคต

2.2 ขั้นตอนที่ 2 ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและแจ่มชัดในธรรมชาติของความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การที่บุคคลจะสนใจและให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น เมื่อได้รับความรู้ เนื้อหาสาระ ที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ จะช่วยให้บุคคลเข้าใจและเห็นความสำคัญยิ่งขึ้น สาระที่ควรจัดให้บุคคลได้เรียนรู้ ได้แก่

2.2.1 บุคลิกภาพของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

2.2.2 ลักษณะกระบวนการคิดสร้างสรรค์

2.2.3 ความสามารถสร้างสรรค์ด้านต่าง ๆ

2.2.4 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์

2.2.5 แบบสอบถาม แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์

2.2.6 เทคนิควิธีการฝึกคิดสร้างสรรค์

2.2.7 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์

2.3 ขั้นตอนที่ 3 เทคนิควิธีการที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง เทคนิควิธีการกลยุทธ์ในการฝึกกระบวนการคิดสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดผลผลิตสร้างสรรค์ ซึ่งรวมเทคนิค และวิธีการต่อไปนี้ด้วย คือ การระดมพลังสมอง การคิดเชิงเทียบเคียง การคิดจินตนาการ เป็นต้น

2.4 ขั้นตอนที่ 4 การเพิ่มพูนศักยภาพในการเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคลอย่างแท้จริง เป็นการพัฒนาบุคคลไปสู่การรู้จักตนเองตามสภาพที่เป็นจริง เป้าหมายสูงสุด คือ บุคคลสามารถดึงศักยภาพความสามารถและปรัชญาของแต่ละบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนและสังคมอย่างเต็มที่ การรู้จักตนเองตรงตามสภาพที่เป็นจริง จะประกอบด้วย

2.4.1 เป็นผู้เปิดรับประสบการณ์ต่าง ๆ มาปรับเข้ากับตนได้

2.4.2 สนใจศึกษาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์

2.4.3 มีความคิดริเริ่มในการนำตนเอง และริเริ่มผลิตสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

2.4.4 มีความสามารถในการคิดยืดหยุ่นเพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมได้

6.4 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

นักจิตวิทยา และนักการศึกษา ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้หลากหลายดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2541 : 7) กล่าวว่า การที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นต้องประกอบด้วย

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความคิดที่แปลกแตกต่างไปจากบุคคลอื่น
2. ความว่องไวหรือความพรั่งพร้อม (Fluency) หมายถึง ปริมาณการคิดพรั่งพร้อมออกมา มากกว่าบุคคลอื่น
3. ความคล่องตัว (Flexibility) หมายถึง ชนิดของความคิดที่ปรากฏออกมาแตกต่างออกไปไม่ซ้ำซากกันเลย
4. ความละเอียดลออประณีต (Elaboration) หมายถึง ความคิดที่แสดงออกมานั้น ละเอียดลออ สามารถนำมาทำให้สมบูรณ์และประณีตต่อไปได้

อารี พันธมณี (2540 : 33) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง หรือเรียกว่าลักษณะการคิดอเนกนัย หรือการคิดแบบกระจายซึ่งประกอบด้วย

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดา หรือความคิดง่าย ๆ ความคิดริเริ่มหรือที่เรียกว่า Wild idea เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลง และประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การคิดเครื่องบินได้สำเร็จ ได้แนวคิดมาจากการทำเครื่องร่อน
2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน แบ่งออกเป็น
  - 2.1 ความคิดคล่องตัวทางด้านถ้อยคำ (Word fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำได้อย่างคล่องแคล่ว
  - 2.2 ความคิดคล่องแคล่วด้านการโยงสัมพันธ์ (Associational fluency) เป็นความสามารถที่หาถ้อยคำที่เหมือนหรือคล้ายกันได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนด
  - 2.3 ความคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional) เป็นความสามารถในการใช้วลี หรือประโยค ก็สามารถนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ
  - 2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ให้คิดหาประโยชน์ของก้อนอิฐให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดให้
3. ความคิดยืดหยุ่นหรือความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) หมายถึง ประเภทหรือแบบของความคิด แบ่งออกเป็น
  - 3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดให้หลายประเภทอย่างอิสระ

3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางการตัดแปลง (Adaptive flexibility) คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน เช่น ในข้อ 1 ในเวลา 5 นาที ท่านลองคิดว่าท่านสามารถจะใช้หวายทำอะไรได้บ้าง คำตอบ กระบุง กระจาด ตะกร้า ก่องใส่ดินสอ กระจอมเก็บน้ำ เป็ด เตียงนอน ตู้ โต๊ะเครื่องแป้ง เก้าอี้ เก้าอี้นอนเล่น โซฟา ตะกร้อ ชะลอม กรอบรูป กีบเสียบผม ค้ำไม้เทนนิส ค้ำไม้แบดมินตัน เป็นต้น หรือหากนำเอาคำตอบดังกล่าวมาจัดเป็นประเภทก็จะจัดได้ 5 ประเภท ดังนี้

3.2.1 ประเภทที่ 1 เฟอร์นิเจอร์ ประกอบด้วย ตู้ เตียงนอน โต๊ะ เก้าอี้ โซฟา

3.2.2 ประเภทที่ 2 เครื่องใช้ ประกอบด้วย กระบุง กระจาด ตะกร้า

3.2.3 ประเภทที่ 3 เครื่องกีฬา ประกอบด้วย ตะกร้อ ค้ำไม้เทนนิส ค้ำไม้

แบดมินตัน

3.2.4 ประเภทที่ 4 เครื่องประดับ ประกอบด้วย กีบเสียบผม

3.2.5 ประเภทที่ 5 เครื่องเขียน ประกอบด้วย ก่องใส่ดินสอ

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดเป็นขั้นตอนสามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน หรือเป็นแผนงานที่สมบูรณ์ขึ้น ความคิดละเอียดลออ จัดเป็นรายละเอียดที่นำมาตกแต่งขยายความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ขึ้น

ความคิดสร้างสรรค์ที่สำคัญจะมีลักษณะไปในทางเดียวกัน คือ ประกอบด้วยความคิดริเริ่ม คิดคล่องแคล่ว คิดยืดหยุ่น และคิดละเอียดลออ

6.5 การวัดความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ถึงแม้ว่าจะมีคุณลักษณะที่เป็นนามธรรม แต่นักวิชาการในสาขานี้พยายามแสวงหาแนวทางที่จะวัดคุณลักษณะดังกล่าวนี้ให้ได้ เช่นเดียวกับการวัดนามธรรมลักษณะอื่น ๆ ของมนุษย์ เช่น สติปัญญา ฯลฯ โดยเหตุผลที่ความคิดสร้างสรรค์เป็นนามธรรมจึงมีวิธีการวัดที่แตกต่างกันหลายวิธี แต่ละวิธีมีข้อจำกัด ข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป อาจกล่าวได้โดยสรุปได้ว่าเท่าที่นิยมกันในปัจจุบันการวัดความคิดสร้างสรรค์สามารถทำได้ 3 วิธี คือ การสังเกตพฤติกรรม การวัดโดยใช้แบบทดสอบ และการตรวจคุณภาพของผลงาน แต่ละวิธีมีแนวปฏิบัติโดยสังเขปดังนี้ (กรมวิชาการ, 2543 : 95)

1. การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน เพื่อประเมินความก้าวหน้าทางความคิดสร้างสรรค์กระทำได้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ อาจใช้แบบสอบถาม แบบมาตรวัดประเมินค่า การสัมภาษณ์หรือสอบถามความคิดเห็นจากครู การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนทั้ง 2 ลักษณะสังเกตได้จากความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมแต่ละกิจกรรม และพฤติกรรมที่ปรากฏ เช่น มีความมั่นใจในการแสดงออก เช่น กล้าพูด กล้าซักถาม มีความพยายามในการ

คิดแก้ปัญหา ความอดทน ตลอดจนการเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติกิจกรรม ยอมรับในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ พูดแสดงความคิดอย่างรวดเร็ว สามารถปรับตัวได้ดีในบรรยากาศที่อิสระ เป็นต้น

2. การวัดโดยใช้แบบทดสอบ การวัดด้วยวิธีนี้เริ่มต้นจากการสร้างแบบทดสอบขึ้นก่อน โดยทั่วไปแบบทดสอบจะมีลักษณะเป็นการกำหนดสถานการณ์ที่แปลก หรือไม่ใช้สถานการณ์ตามปกติ แล้วให้ผู้เรียนใช้ความคิดตามอิสระตอบจากสถานการณ์นั้น

3. การตรวจคุณภาพของผลงาน การวัดความคิดสร้างสรรค์โดยการพิจารณาคุณค่าของผลงานนี้ จัดว่าเป็นการวัดระดับลึกกว่าการใช้แบบทดสอบ การวัดโดยวิธีนี้โดยให้ผู้รู้เป็นผู้ตรวจคุณภาพของผลงาน ซึ่งผลงานอาจหมายถึงงานในลักษณะต่าง ๆ ที่ครอบคลุมมาให้ทำ เช่น การแต่งกลอน การวาดภาพ การประดิษฐ์ชุดการแสดง

แนวคิดในการประเมินผลงานความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาก จะสอดคล้องกับคำอธิบายความหมายของความคิดสร้างสรรค์ กล่าวคือเป็นความคิดที่แปลกใหม่ การแก้ปัญหา ความมีคุณค่าเป็นประโยชน์ เช่น ความแปลกใหม่ในแง่ของความเป็นต้นคิดใหม่ในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากที่มีอยู่เดิม ได้แก่ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ โดยการประเมินผลงานของ เบสเมอร์และเทรฟฟินเกอร์ (Besemer & Treffinger) เสนอกรอบแนวคิดและรูปแบบที่เป็นเมทริกซ์ การวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์จากผลงานเป็นเกณฑ์ 3 มิติ คือ

1. มิติความแปลกใหม่หรือนวภาพ ซึ่งพิจารณาจากการมีกระบวนการคิดใหม่ กลวิธีใหม่ มโนทัศน์ใหม่ และการมีอิทธิพลต่อการเพาะความคิดพัฒนาผลงานต่อไปในอนาคต

2. มิติด้านการแก้ปัญหา พิจารณาจากระดับการแก้ปัญหาว่าทำได้เพียงพอหรือไม่ สมเหตุสมผลตามวิธีการของศาสตร์นั้นหรือไม่ ใช้ประโยชน์ได้และมีคุณค่าในแง่ต่าง ๆ ได้เพียงใด

3. มิติด้านความละเอียดและการสังเคราะห์ ให้พิจารณาจากการใช้ฝีมือและความชำนาญ การสังเคราะห์งานที่ซับซ้อน ความละเอียดลออ ทำให้งานประณีต ดึงดูดใจ มีความสมบูรณ์ และเป็นการแสดงออกที่สื่อความหมายให้คนอื่นเข้าใจได้

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวัดและประเมินความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียน โดยสร้างเครื่องแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์เพื่อประเมินผลงานการสร้างทำรำ ประกอบเพลงของผู้เรียน โดยสร้างเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนน 4 ระดับคือ ดีมาก ดี พอใช้ ควรปรับปรุง ในแต่ละรายการประเมิน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

วรรณิ กรวยสวัสดิ์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความมีวินัยในตนเอง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ โรงเรียน โศกสำราญวังหน้าผา อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนตามปกติที่ระดับ .05 และมีความมีวินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีสอนปกติ ระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05

ศิรินทรา พันธะศรี (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโคกนางามปลาเซียม ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิไลวรรณ พิริยะกฤต (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เรียนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 50 สอบผ่านเกณฑ์ร้อยละ 54.84 และมีปฏิสัมพันธ์ในทางที่ดี เมื่อได้รับการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

สุรพันธ์ กุศลส่ง (2543 : 54-55) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความสามารถและทัศนคติในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีธรรมชาติประกอบกับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนตามคู่มือครู การวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีธรรมชาติประกอบกับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ และทัศนคติต่อการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ สูงกว่าการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โสภภาพรณ อัคราศิวะโรจน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโลกสิวิฑยาสรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่าก่อนการ

ทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพ็ญประภา คานปือ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนานุสัยสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโหล่นสามัคคี อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีมนุษยสัมพันธ์หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ทัศนไยวรรณ จินตสุธานนท์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการควบคุมตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีการควบคุมตนเองก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือมีการพัฒนาการควบคุมตนเองดีขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

วัฒนพล โชควิวัฒนวิช (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนท่าโพธิ์ศรีพิทยา อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมศักดิ์ นุชมิตร (2547 : 56) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบโครงการ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนแบบโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่มีความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ฉิณณประภา จำเนียรกุล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความรู้และภาวะผู้นำด้านการทำงานเป็นกลุ่ม ของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับผู้นำการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านระดับสติปัญญา หลังเข้ารับการฝึกกิจกรรมสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง และภาวะผู้นำด้านการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านระดับสติปัญญา เข้ารับการฝึกกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความรู้เกี่ยวกับผู้นำการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านระดับสติปัญญา หลังเข้ารับการฝึกกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และภาวะผู้นำด้านการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านระดับสติปัญญา หลังเข้ารับการศึกษาฝึกกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เล็กซ์ (Lex. 1973 : Online) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิธีเรียนของนักเรียนปีที่ 1 ที่เรียนเน้นหนักทางศาสนาและปรัชญาในมหาวิทยาลัยอินเดียหน้า 2 กลุ่ม โดยวิธีเรียนแตกต่างกัน คือ กลุ่มทดลองเรียนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มควบคุมเรียนแบบเดิม ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้เรียนในกลุ่มทดลองรู้สึกพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับ และชอบการเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เพราะมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง และรู้สึกอิสระในการเรียน

แอลเลนและแวนซิกเคิล (Allen & Vansickle. 1984 : 63) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับ 9 - ระดับ 12 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

เดวิส (Davis. 1988 : 3263) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษากับผลกระทบของการใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติของนักเรียน ที่มีการเรียนแบบร่วมมือกัน ในการแก้ปัญหาโจทย์คณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์ในเกรดที่ 7 จำนวน 104 คน ซึ่งมีความสามารถเฉลี่ยพอ ๆ กัน ออกแบบเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม และให้ใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือกันทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีการใช้เงื่อนไขส่วนบุคคลและเงื่อนไขการแข่งขัน การวัดด้านผลสัมฤทธิ์ใช้แบบทดสอบของโครงการทดสอบการแก้ปัญหาโจทย์ของไอโวนา (Iowa problem solving project tests) การศึกษานี้ใช้เวลา 75 วัน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านผลสัมฤทธิ์ ส่วนการสังเกตข้อมูลชี้ให้เห็นความแตกต่างในด้านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม นักเรียนที่ใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มมีการใช้ภาษาพูดมากขึ้น ทั้งยังมีปฏิสัมพันธ์ต่อสมาชิกกลุ่มอื่นมากขึ้น และมีคำชี้แจงด้านการปรับสภาพของกระบวนการซึ่งใช้การแก้ปัญหาภายในกลุ่ม การทำงานมากกว่านักเรียนอื่นๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากครูที่ใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มโดยเฉพาะ

จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการนำเอารูปแบบการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มาใช้ในการเรียนการสอน จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนแบบปกติและยังพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว เช่น ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งยังเป็นการผสมผสานรูปแบบหรือวิธีการในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเด็กแก่ผู้วิจัยหรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ต่อไป